

Nyksund – Stedet som nektet å dø

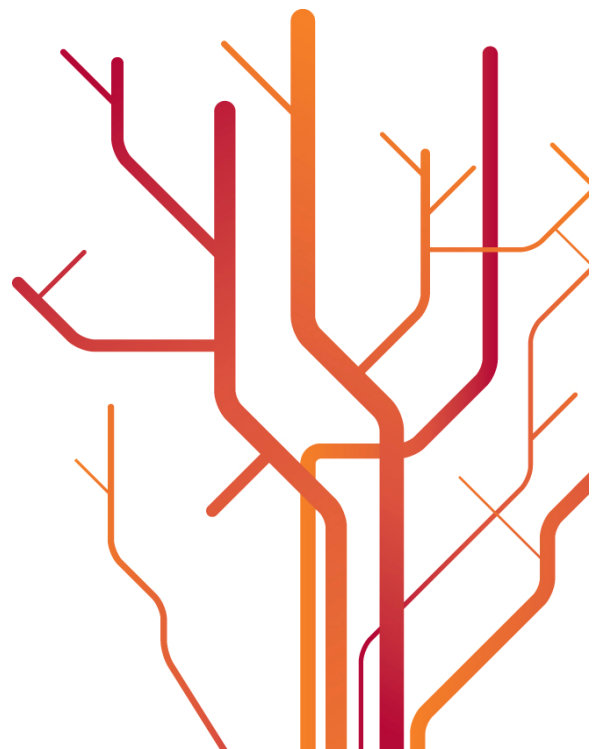
Hvilke prosesser kan bidra til å forklare hvorfor det ikke-moderniserbare fiskeværet Nyksund er i ferd med å bli transformert til et postmoderne ”turistvær”?

Brynjar Michailoff Pettersen

Masteroppgave i Stedsutvikling
SPL 6900

Mai 2013

Innhold

Innhold	2
Forord	4
Kapittel 1. Innledning og introduksjon av stedet	6
1.2 Tema og problemstilling	7
1.2.1 Problemstilling	8
1.2.2 Forskningsspørsmål	8
1.3 Sosiokulturell analyse	8
1.3.1 Metode og kilder	9
1.3.2 Oppgavens oppbygging	10
Kapittel 2 Bakgrunn/kontekst	11
2.1 Nyksund - Fra fiskevær til kultur- og reiselivsarena	11
2.1.2 Selveiere	12
2.1.3 Bebyggelsen etter brannen i 1933	12
2.1.4 Modernitet og nyskapning	12
2.1.5. 70-årene: Gradvis avfolkning	13
2.1.6. Nyksundutredningen	14
2.1.7 Nyksundprosjektet: 1980 og 90-tallet	15
2.2 Nye Nyksund tar form	16
2.3 Dagens aktører i Nyksund	17
2.3.1 Menneskene på stedet	18
2.4 Kommunens rolle som samfunnsutvikler og aktør i Nyksund	19
2.5 Oppsummering	21
Kapittel 3 Nyere stedsteori med vekt på det relasjonelle perspektivet	22
3.1 Tre tilnærminger til forståelsen av sted	23
3.1.1 Location (Sted som lokalisering)	23
3.1.2 Sense of place (Sted som opplevelse)	24
3.1.3 Locale (sted som lokal kontekst)	25
3.2 En global stedsfølelse	26
3.3 Sosiokulturelle stedsanalyse – Hvordan forstår man Nyksund	28
Kapittel 4 Metode - Kvalitative studier i egne samfunn	31
4.1 Kvalitative forskningsintervju	36
4.2 Beskrivelse av Faktamaterialet og forskningsintervjuene	37

Kapittel 5 Sosiokulturell analyse – en tilnærming.....	39
5.1 Innledning.....	39
5.2 Hva er det med Nyksund? – Stedsbilder	40
5.2.1 Nyksund som geografisk sted og materiell konstruksjon.....	40
5.2.2 Det finnes bare ett Nyksund – men mange fortellinger om Nyksund	42
5.2.3 Stedsfølelse som drivkraft	45
5.2.4 Nyksund - sett i perspektiv av Sence of place	46
5.2.5 Energien i Nyksund – kreative krefter aktiveres innenfra.....	46
5.3 Oppsummering.....	48
Kapittel 6 Stedsinteresser og stedsbruk.....	50
6.1 Krefter og motkrefter	53
6.2 Stedsbruk – hvordan sosiale strukturer bygger opp et sivilsamfunn.....	54
6.2.1 Dagliglivets sosiale praksiser	54
6.2.2 Interessekonflikter	55
6.2.3 Eksterne aktører - Oppkjøp av bygningsmassen	58
6.3 Møtet mellom gründerne og de kommunalt initierte prosjektene, makt- og meningsbærende prosesser	60
Oppsummering.....	64
Kapittel 7. Forklaringer og betingelser for at det ikke-moderniserbare fiskeværet har skiftet karakter til postmoderne "turistvær"	65
7.1 Oppsummering og avslutning	68
8 Referanser	70

Forord

Den første masteroppgaven i stedsutvikling om Nyksund er nå ferdig. Gjennom arbeidet med denne oppgaven har jeg vært innom tema og problemstillinger som tilsier at det kan lages langt flere masteroppgaver om dette spennende og unike fiskeværet i Vesterålen.

Denne oppgaven har ingen formell oppdragsgiver og gir nødvendigvis ikke alle svar på de ulike sidene et sted som Nyksund har. Jeg håper likevel at den kan tas i bruk, også av Øksnes kommune, i den videre utviklinga av stedet.

Jeg vil takke mine informanter og andre aktører i Nyksund som har gitt meg verdifull innsikt i stedet. Jeg vil også takke min veileder ved Universitetet i Tromsø, Torill Nyseth, for all hjelp med å strukturere og fokusere mitt til dels kaotiske arbeid.

Alsvåg 28. mai 2013

Brynjar Michailoff Pettersen

Kapittel 1. Innledning og introduksjon av stedet

Denne Masteroppgaven er en studie av fiskeværet Nyksund som ble fraflyttet på 1970-tallet etter et statlig fraflyttingsvedtak. I løpet av de siste 100 årene har Nyksund vært gjennom flere transformasjonsfaser: Fra aktivt fiskevær til ”minkvær”, fra nedlagt fiskevær til spøkelsesfiskevær og filmlocation, fra internasjonalt sosialpedagogisk prosjekt til turiststed og kulturarena med framtidstro og optimisme igjen.

Når vi tar spennet fra 70 tallet frem til i dag har hovedfortellinga om Nyksund forandret seg dramatisk, fra svart til hvitt. Hvis vi kunne tatt en tidsreise tilbake, ville vi i Øksnes og Vesterålen sett at Nyksund i 1970 var symbolet på det ikke- moderne eller det ikke moderniserbare. Det var lite man kunne gjøre på grunn av den trange havna og det var vanskelig å utnytte industrien her uten trålerleveranser. Trålerne og filetindustrien var da selve symbolet på det moderne, industrielle Vesterålen. Tilskrivningen av en slik status som det ikke-moderne ble en kontrast til Myre, det nye moderne industristedet.

Det fantastiske som skjer, spesielt etter 2000-tallet er at fortellinga om Nyksund skifter så totalt. Nå er Nyksund, sett utenfra, på mange måter fortellinga om det kule, moderne og postindustrielle stedet i Vesterålen. Her er det kafeer, restauranter, kunstutstillinger, festivaler, konserter - og interessante utlendinger. Kjell Arne Røvik, medforfatter av Nyksundutredninga i 1978, sa det slik på Nyksundkonferansen i 2012:

Modernitetens puls er langt mer hørbar i 2012 i Nyksund enn andre steder i Vesterålen. Det er enkelt å slå fast at denne endringen har skjedd og at synet på Nyksund er endret. Det er også mulig å slå fast at dette var et utenkelig scenario for 20-30 år siden. Nyksund var ikke bare et dødsdømt sted i 1972, det var erklært dødt gjennom vedtaket i KAD.

Endringen i fortellinga om Nyksund har også hatt positive konsekvenser, med optimisme og tro på fremtida. Bare skiltet som står ved innkjøringa til Nyksund viser dette, nemlig: Demp farten – her leker barn.

Hovedfortellinga om Nyksund er snudd. Det var uforutsett for 30 år siden. Det store spørsmålet er: Hvorfor har dette skjedd. Hvordan har Nyksunds image skiftet så fort? Som analysen antyder, finnes det mange svar og finner man disse kan Nyksund bli et viktig lærestykke for andre små steder som strever med sitt omdømme og forsøker å endres. Dette er interessant i ei tid da småsteder arbeider hardt med sin omdømmebygging og sitt forhold til omverden.

Går vi til historiske kilder finner vi fortellinger om en sterk stedsidentitet og mentalitet som sier noe om hva Nyksund har vært. I dag er Nyksund i ferd med å utvikle enda et nytt ståsted - en ny *identitet*. Etter mange år med stillstand har det i løpet av de siste 10 årene skjedd mye nytt i Nyksund selv om aktørbildet og aktivitetene har vært skiftende og sammensatt.

Hva slags sted Nyksund er i dag vil derfor avhenge av hvilke gruppe man spør, eller hvilke kontekst man ser stedet i. Dagens Nyksund er noe helt annet enn det historiske fiskevær, ettersom denne historien langt på vei bare kan observeres som kulisser eller i folks fortellinger om hva stedet var. Nyksund er i ferd med å reformulere sitt image, sin identitet og sitt ståsted.

I oppgaven vil jeg se på de ulike drivkreftene og prosessene som til sammen kan gi en forståelse på hvordan og hvorfor Nyksund har utviklet seg - og gjennom den transformasjonen stedet har gjennomgått, hvordan Nyksund kan forstås i dag. Siden Nyksund ble avfolket på 70-tallet, via ulike offentlige prosjekter og aktiviteter på 80-tallet og mer eller mindre tilfeldige næringsetableringer på 90-tallet og frem til i dag, har det offentlige manglet en tydelig utviklingsstrategi for området. I 2010 vedtok kommunestyret å sette i gang en planprosess (kommunedelplan) hvor man søkte å lage en stedsutviklingsplan for stedet. Denne planen ble vedtatt av kommunestyret i 2011.

Gjennom planprosessen og i kjølvannet av vedtatt plan har jeg, som offentlig ansatt, gjort meg noen refleksjoner om de ulike stedsoppfatningene og den sterke, men likevel uklare identitifikasjonen de ulike aktørene i Nyksund har til stedet.

1.2 Tema og problemstilling

Tema for oppgaven er hvordan aktører med ulike stedsbilder, stedsinteresser og stedsbruk på hver sin måte bidrar til å utvikle et sted. I reetableringen av Nyksund som sted, er det flere ulike aktører og drivkrefter som opererer på mange plan, både i tid og rom. Det dreier seg om alt fra det offentliges behov for å etablere teknisk/økonomisk- rasjonelle strukturer til aktørenes motiv om å søke ro og ensomhet, motivet for å realisere sine drømmer, til mer kommersielle motiver som å etablere næring.

Et annet spesielt særtrekk med Nyksund, er den store utskiftingen vi ser i aktørbildet. I 1975 flyttet smeden, den aller siste innbyggeren fra Nyksund, og stedet ble totalt forlatt – vi kan kalle situasjonen for Nyksunds definitive 0-punkt.

Gjennom 80 og 90 tallets internasjonale Nyksundprosjekt, var det perioder hvor ulike personer mer eller mindre bebodde stedet utenom sommersesongen, uten at det ble etablert

tydelige sosiale strukturer eller næringsetableringer på stedet. Over 1000 ungdommer fra ulike deler av verden var inntatt i prosjektene i denne perioden og stedet har vært preget av en ekstremt høy utskifting av mennesker også frem til i dag, mens få har representert kontinuiteten.

Av de fastboende som bodde i Nyksund i 2001, er det i dag bare 2-3 personer som enda bor fast på stedet. Dette til tross for at befolkningen er vokst fra fem fastboende i 2002, 13 i 2003, ca 15 i 2005 til 27 fastboende vinteren 2013. Det som var en gyldig fortelling om Nyksund for tre år siden er sannsynligvis ikke like reell i dag, siden flere sentrale aktører i samfunnet er forsvunnet og er i ferd med å bli erstattet av nye mennesker med andre stedsoppfatninger og referanser.

1.2.1 Problemstilling

Hvilke prosesser kan bidra til å forklare hvorfor det ikke-moderniserbare fiskeværet Nyksund er i ferd med å bli transformert til et postmoderne ”turistvær”?

For å belyse problemstillingen vil følgende forskningsspørsmål være ledesnorer:

1.2.2 Forskningsspørsmål

På hvilken måte virker stedets historie og materielle struktur inn på de menneskene som har tatt stedet i bruk etter avfolkingen på 70-tallet?

Hvordan har samspillet mellom ulike aktører og interessegrupper påvirket interessekampen om hva Nyksund skal være i dag?

På hvilken måte kan offentlige utviklingsprogrammer og planer tenkes å påvirke utviklingen av Nyksund i årene som kommer?

Som en avslutning vil jeg forsøke å forklare hvilke faktorer som har gjort at det ”ikke - moderniserbare” fiskeværet Nyksund, slik man så det på 70-tallet, nå har skiftet karakter til et postmoderne samfunn i 2013.

1.3 Sosiokulturell analyse

Tradisjonell stedsanalyse baserer seg i stor utstrekning på de fysiske rammebetingelsene et sted har, men ulik bruk av et sted skaper ulik stedsforståelse som nødvendigvis ikke er

overlappende. I Nyksund vil de ulike grupperingene produsere stedet ut fra sine ulike forståelseshorisonter og derfor vil fortellingene om Nyksund kanskje være like mange som der finns mennesker.

Jeg har i første rekke valgt å analysere stedet med utgangspunkt i en sosiokulturell stedsanalyse. Gjennom denne metodikken kan de ulike fortellingene analyseres for å gi et bedre grunnlag for beslutninger om hva stedet bør være i fremtiden. Gjennom sosiokulturelle stedsanalyser betraktes sted som en sosial og kulturell konstruksjon og et samfunnsskapt produkt. I følge NIBRs veileder(2007) benyttes begrepene stedsbruk (praksis) stedsbilder (forestillinger og representasjoner) og stedsinteresser (maktrelasjoner) som viktige perspektiver i en slik analyse. I dette perspektivet vil man kunne hevde at Nyksund ikke har en identitet som kan betraktes objektivt. Analysen vil derimot kunne avdekke hvordan ulike aktører bruker og opplever stedet, hvilke interesser og motiver de har, for derigjennom å avdekke deres reelle oppfatninger om hvordan stedet oppfattes og bør utvikle seg.

Gjennom ulike fortellinger om Nyksund vil man kunne avdekke ulike oppfatninger og diskurser, makt og kunnskap om stedet – og de utviklingsperspektiver som allerede er trukket opp gjennom planprosessen og ferdig plan. Det vil derfor være et godt utgangspunkt for å avdekke gyldig informasjon om holdninger og kunnskap som skal være med å reprodusere Nyksund i framtida. På denne måten vil en sosiokulturell analyse kunne bidra til økt kunnskap og en mer informert offentlig debatt.

1.3.1 Metode og kilder

For å besvare problemstillingen har jeg gått til både historiske kilder, offentlige dokumenter og intervjuer med de sentrale aktørene. For det første både de faste og delvis bofaste innbyggerne. For det andre vil feriehuseierne ha ulike oppfatninger om sitt sted ut fra om de har historisk tilknytning til stedet eller ikke. Den tredje gruppa er investorer og næringsaktører. En fjerde gruppe er andre aktører i kommunen, bl.a planleggere og politikere som i utgangspunktet har stor definisjonsmakt. Det samme gjelder for øvrig turister på kortere eller lengre besøk direkte og indirekte setter sitt preg på Nyksund.

Den mest interessante gruppen i denne sammenheng, er kanskje de som bor der eller er delvis bofast, siden de beveger seg i randsonen utenfor de offentlige beslutningsarenaene og siden de ofte representerer en opposisjon mot de formelle beslutningstakerne, og dermed også vil kunne ha stor uformell makt i samfunnet.

1.3.2 Oppgavens oppbygging

Denne studien er delt inn i 7 kapitler. Etter innledningen i del 1 har jeg valgt å beskrive Nyksund i en historisk kontekst i kapittel 2, siden jeg mener at den historiske utviklingen av stedet kan ha betydning for hvordan stedet er i dag. I kapittel 3 presenterer jeg nyere stedsteori, hvor jeg spesielt vektlegger Masseys relasjonelle teorier og hvordan sted kan analyseres gjennom en sosiokulturell analyse. Kapittel 4 beskriver de metodiske utfordringene jeg måtte ta stilling til i forbindelse med feltarbeidet, blant annet kvalitative metoder, faktagrunnlaget og forskningsintervjuer. I analysen har jeg valgt å analysere Nyksund i tre perspektiver, Stedsbilder, stedsbruk og stedsinteresser. Analysedelen har jeg valgt å dele i to kapitler, 5 og 6, hvor jeg først beskriver Nyksund med utgangspunkt i de stedsbilder jeg har identifisert. Her ønsker jeg å vise hvordan stedets materialitet og fysiske struktur virker inn på stedsbruk og stedsinteresser. I del 6 analyseres sosial praksis, interesser og konflikter og til slutt hvordan kommunen som offentlig aktør deltar i makt og meningsbærende prosesser. I siste del presenteres forklaringer og betingelser for hvordan transformasjonen fra fiskevær til ”turistvær” har skjedd.

Kapittel 2 Bakgrunn/kontekst

2.1 Nyksund - Fra fiskevær til kultur- og reiselivsarena

Arkeologiske spor viser at det har vært bosetting i Nyksund og området rundt i over 2000 år. Reidar Berthelsen, arkeolog fra Universitetet i Tromsø forteller i et av sine foredrag at dette er et av de mest fascinerende kulturminneområdene i Vesterålen. På Skåltofta, rett over bebyggelsen i Nyksund, ligger et av de største langhusene man kjenner til (34 m) og det er ytterst få førhistoriske bygninger i Norge som overgår dette. Det er vanlig å anta at husholdets anseelse og status i lokalsamfunnet samsvarte nøye med langhusets størrelse. Derfor må vi tro at det var storfolk som bodde på Skåltofta. Boplassen på Skåltofta må sees på som en forløper for fiskeværet Nyksund. Navnet er også verdt å merke seg. Skåle er et gammelnorsk ord for stort hus. Lokalsamfunnet har altså bevart et minne om denne gamle boplassen gjennom det navnet som har festet seg. Siden dette huset ikke ligger i et typisk landbruksområde, tyder dette på at det er en annerledes form for rikdom som allerede før vikingtiden skapte grunnlaget for dette samfunnet, nemlig havet.

Historien om Nyksund har fellestrekk med mange andre fiskevær langs kysten i følge lokalhistoriker Ivar Toften, medforfatter av Nyksundutredninga (1978). Man har til alle tider vært avhengige av et godt fiske og høye fiskepriser. Tørrfisk fra nord ble fraktet med jekt og solgt i Bergen. Derfor var prisene også avhengige av ytre forhold. Opp gjennom tiden har faktorer som påvirket den globale økonomien hatt stor betydning for Bergen, som igjen påvirket fiskeværene nordpå gjennom prisen for tørrfisken. Utviklingen i Nyksund har fulgt et allment mønster og i stor grad har den globale økonomien, altså ytre faktorer, påvirket utviklingen av stedet.

I følge Nyksundutredninga (Larsen og Røvik, m.fl. 1978) varierte folketallet i langt større grad i Nyksund enn andre steder på grunn av at det ikke var forhold for landbruk som virket stabiliserende på svingningene i fisket. Rundt 1860 startet det eventyrlige sildefiske som vedvarte til ca 1875. Folk tjente seg rike og flere brukte pengene til investeringer i Nyksund, noen etablerte seg andre steder i kommunen, mens andre emigrerte til USA.

Nyksunds status som et av de største fiskeværene i Vesterålen startet rundt 1860 varte i ca 60-70 år. Man hadde før dette ikke brukt Nyksundøya til mer enn noen rorbuer, bosetningen var konsentrert på "Delpjorda" der moloen går i dag. På 1860-tallet startet også husbyggingen på Nyksundøya for fullt. Det var få rene boliger. Bygg med flere funksjoner var typisk i Nyksund.

I Nyksund ble det stor aktivitet med flere fiskemottak, fiskebruk, ekspedisjon, butikker, kafè, dampskipanløp, poståpneri, brennevinutsalg og bakeri. Folk flyttet hit med utsikter til å tjene store penger. Nyksund ble et servicesenter, som kunne tilby tilreisende fiskere et komplett tilbud. På grunn av dette var det aldri en stor overvekt fiskere som bodde fast i Nyksund, men derimot mange gründere som etablerte ulike servicefunksjoner. Det var i denne tida hovedtrekkene til bebyggelsen, slik den står i dag, ble formet. Rundt 1900 sies det, i følge en udatert manual for guider ved Øksnes bygdemuseum, at det oppholdt seg mellom 800 og 1000 personer i Nyksund i vintersesongen.

2.1.2 Selveiere

Særegent med Nyksund som fiskevær var at staten eide grunnen, det var ikke en vøreier som på de fleste andre fiskevær langs kysten. Derfor ble dette også et sted for individualister. Fremdeles fortelles historier om sterke og egne menn som nektet å betale skatt. Når fogden kom og skulle kreve inn pengene hadde han ikke mye han skulle sagt. Handelsmennene solgte øl og brennevin og dans, fyll og slagsmål var også en del av miljøet. I 1888 kom et brev fra Justisdepartementet til lensmannen i Øksnes om at det måtte bygges en arrest i Nyksund. Herredsstyret avviste dette på grunnlag av at det fantes en egen justis på stedet. Det var tilstrekkelig å gi vedkommende juling, låse han inn på rorbua og innføre sosial avvisning. Likevel var det en del som så behovet for et bedehus som motvekt og i 1886 ble bedehuset Zoar oppført. (Toften, i Larsen og Røvik .1978)

2.1.3 Bebyggelsen etter brannen i 1933

Behovet for å være moderne kommer tydelig til uttrykk i bebyggelsen. Hvert enkelt hus er oppført i en stil som er typisk den tida det er satt opp i. Storbrannen på Nyksundøya i 1934 slukte fire brygger og en rekke mindre hus. Etter denne brannen sprengte man ut fjellet for å få bedre plass. De nye bryggene ble oppført av Randolph Rødsand. Han var entreprenør og støpte sin egen stein på stedet. Randolphsteinen ble den kalt. Dette hadde han lært i Amerika og kanskje inspirerte han også til de falske fasadene som er karakteristiske for noen av bryggene på Ungsmaløya.

2.1.4 Modernitet og nyskapning

Nyskapning er et element som ser ut til å ha vært sterkt tilstede i Nyksund sin ånd, noe man også kan se av museum Nord's utstilling ved museet i Nyksund. Det første kommersielle bakeriet i Vesterålen åpnet i Nyksund, de leverte blant annet brød til Hurtigruta. Da Richard With etablerte den første Hurtigruta ble mye av kapitalen til dette samlet inn i Nyksund. Juksamaskinen, som senere fikk verdenspatent, ble oppfunnet i den brygga som i dag er bygd

om til museum. I tillegg ble det tidlig etablert flere hermetikkfabrikker og produksjon av seilaks og kaviar ble kjente produkter fra Nyksund. I Nyksund utviklet man også en ny måte å ”prekevere” blåkveite på, Norway cut. Felles for nyskapingene er at de tok utgangspunkt i folk sitt dagligliv og deres behov.

Det er ingen enkeltårsak som førte til Nyksund avvikling. Årsakene er mange og detaljert beskrevet i ”Nyksundutredningen” (Larsen og Røvik.1978). Jeg vil trekke frem noen av disse. Utviklingen i fiskeriene endret seg. Den første motoriserte båten i havna kom i 1908. Motorbåtene krevde dyrere vedlikehold og det ble dårligere økonomi blant fiskerne. Dette var en utvikling som skjedde over hele landet. Fram mot 1. verdenskrig ble det knapphet på korn igjen, Pomorhandelen ble avsluttet og i tillegg påvirket den økonomiske krisen i 1930 årene prisene på fisk. Etter 2.verdenskrig var det harde tider og med større motoriserte båter ble havna for liten. Gjennom et politisk vedtak ble det bestemt at hovedhavna i Øksnes skulle legges til Myre, hvor det moderne fryseriet med sin filetproduksjon ble bygget opp. Med motor ble ikke nærheten til fiskeriet like viktig og på Myre var havneforholdene gode, særlig for de større båtene som ble vanlige på slutten av femtitallet.

Veien fra Myre ut til Nyksund ble ferdigstilt i 1961. Den ble bygget i regi av Statens Havnevesen. Veien muliggjorde transport av elever og dette førte til man måtte gå ungdomsskolen på Myre og en del familier valgte å flytte allerede på 50 tallet.

Rett før 2. verdenskrig etablerte man pelsdyrnæring i stor stil for å imøtekomme svikten i fiskeriene. De familiene som drev med mink tjente godt og det gav mange arbeidsplasser for stedet. Satsinga på minkproduksjon skulle demme opp for at folk flyttet fra Nyksund. I følge Nyksundutredninga (1978) ble denne tilpassninga i første rekke gjort av de eksisterende fiskekjøperne. Denne satsinga var en strategi for å gjøre seg uavhengig av de mange tilreisende primærprodusentene (fiskerne) som stedet hadde vært avhengige av.

Konsekvensen ble likevel at Nyksund gjorde seg enda mer avhengig av et stadig skiftende internasjonalt marked som mange andre ensidige industristeder, de hadde bare et bein å stå på. Da kollapsen på Norsk Skinnauksjon var et faktum seint i 1967 endte det opp med konkurser over hele landet, også i Nyksund. Fraflyttinga utover 50 og 60-tallet hadde vært jevn, grunnet svikten av tilreisende fiskere som heller fant mer fremtidsrettede havner å drifte fra. Da minknæringa så sviket forsterket dette den siste fraflyttingsbølgen fra Nyksund.

2.1.5. 70-årene: Gradvis avfolking

Tidlig på 1970- tallet rådet den statlig styrte sentraliseringspolitikken, hvor innbyggerne i marginaliserte fiskerisamfunn fikk statlig fraflyttingsbidrag for å flytte. For de få bedriftene

som var igjen ble det viktig å berge de verdiene som var igjen, og Øksnes kommune ble oppfordret til å søke tilskudd på vegne av disse. Det ble det siste ”dødsstøtet” til Nyksund og skapte mye bitterhet blant folk som følte seg tvangsflyttet. Også fordi det i dette tilbudet lå en klausul om at de som flyttet ikke skulle restaurere eller bo i husene sine på 30 år. I følge Nyksundutredninga (1978) var dette i realiteten en endelig dødsdom for stedet. Smeden var den siste innbyggeren som flyttet fra Nyksund i 1975.

2.1.6. Nyksundutredningen

Etter at avfolkingen var et faktum i 1975, ble det stilt spørsmål om hva som senere skulle skje med Nyksund. På stedet var det en betydelig bygningsmasse som var i sterkt forfall. Arbeidet med Nyksundutredningen (1978) synliggjorde et forsøk fra det offentlige på å ta helhetlige grep for å bevare fiskeværet Nyksund. Bakgrunnen for utredningen var, i følge Nyksundutredningen, et vedtak i Øksnes formannskap i 1976 hvor det sto:

Øksnes formannskap slutter fullt opp om de synspunkter som er framsatt for å søke å bevare fiskeværet Nyksund. En ber derfor om at det i Fylkeskommunal regi igangsettes fagmessig arbeid for å utrede stedets muligheter. Dersom Fylkeskommunen er villig til å påta seg nevnte utredningsarbeid er Øksnes kommune villig til å dekke 1/5-del av utgiftene, begrenset oppad til kr 6 000.

Den påfølgende fylkeskommunale behandling støttet et slikt utredningsarbeid, med en ytterligere presisering av utredningsmandatet om å avklare Nyksund sin nåværende standard, bruksmuligheter og fremtidige driftsutgifter. Det ble opprettet en ”Nyksundgruppe” som sto ansvarlig for gjennomføringen av utredningsarbeidet. Denne gruppen hadde en bred representasjon fra det fylkeskommunale og regionale nivå. Lokalt ble det opprettet en ”Øksnesgruppe” som var lokalt forankret og skulle samarbeide med den regionale gruppen. Utredningen inneholder bl.a. en grundig registrering av hva Nyksund var på slutten av 1970-tallet med fokus på bygninger og funksjoner. Videre ble det gjennomført bakgrunnsanalyser med temaene ”Analyse av avfolkinga av fiskeværet Nyksund” samt ”Sosiologisk undersøkelse av Øksnesværingers holdning til bevaring av Nyksund”. Planens utviklingsdel så på muligheter for ny virksomhet i Nyksund på fokusområdene Turisme, Kunstnerverksted, leirskole/forskningsstasjon, museum, feriested, næringsvirksomhet og ulike modeller for finansiering. I konklusjonen ble flere løsninger vurdert, blant annet å bevare det autentiske Nyksund, men man konkluderte med at teknisk restaurering, sanering og sikring burde realiseres.

Nyksundutredningen fikk, etter manges vurdering, en for svakt politisk forankring, særlig i forhold til kommunen og fylkeskommunen. Den ble således etter fremleggelse i liten grad

fulgt opp med politiske vedtak av den eller de myndigheter som naturlig ville ha hatt et oppfølgings- og gjennomføringsansvar.

2.1.7 Nyksundprosjektet: 1980 og 90-tallet

I 1980 oppdaget en tysk sosialpedagog Nyksund ved en tilfeldighet. I følge den historiske delen i kommunedelplanen (2011) hadde noen av husene da stått tomme i over ti år allerede. Vær og vind hadde tært på hus og anlegg i tillegg til en del plyndring og tyveri. Han så muligheten for et utviklingsprogram mellom ungdom fra Technische Universitet i Berlin og Nyksund. Det ble invitert til et samarbeid med Nyksund gårdeierforening, som stilte seg skeptiske til tiltaket i begynnelsen, men det ble likevel dannet en stiftelse som besto av Technische Universitet, en representant for NGf¹, Øksnes kommune, Nordland Fylkeskommune og Staten, den såkalte "Nyksundstiftelsen" i 1986. Intensjonen var at ungdom med lærevesker, skoleproblemer og et vanskelig liv i Berlin, skulle komme til et annet miljø. Ideologien var å rehabilitere ungdommene gjennom praktisk arbeid. I tillegg deltok et kull av 2. års studenter fra arkitektlinja ved Universitetet i Berlin, som fikk en mulighet for å skaffe seg praksis, samt pedagoger og ledere med oppgave å følge opp ungdommene.

I Nyksund var det nok av praktisk arbeid å gå i gang med. Ikke alle ungdommene var snekkerkyndige, men prosjektet hadde også med seg en del fagfolk. Gjennom sitt arbeid sikret de mange av husene mot ytterligere forfall, men startet også vilkårlig riving av andre. På det meste kunne det være rundt 100 ungdommer i fiskeværet og det ble opprettet ukentlige bussavganger mellom Berlin og Nyksund. Noen var her gjennom hele sommeren, andre bare i noen uker om gangen. Fra lokalbefolkningen og Øksnesværingene generelt, var det til dels stor skepsis til at tysk storbyungdom tok stedet i bruk. Ryktene om at dette var kriminell og belastet ungdom etablerte seg fort som sannhet, mens andre engasjerte seg i prosjektet og fikk god kontakt med utlendingene.

¹ Nyksund gårdeierforening (Ngf) ble konstituert i forbindelse med Nyksundutredninga i 1978. Foreningen så sin oppgave å ivareta oppsitternes interesse. De ber også i sitt brev til Fylkesmannen i Nordland om å bli holdt orientert om utviklingen i Nyksund, samt å bli «representert i de konsulterende organer i sakens anledning».

Den internasjonale Nyksundstiftelsen (DINS) ble til slutt avvirket på begynnelsen av 1990-tallet, delvis på grunn av sviktende økonomi og delvis på grunn av manglende kommunikasjon mellom de ulike aktørene i stiftelsen. Dermed fortsatte forfallet.

Mot slutten av 90-tallet var Nyksund igjen et øde sted. Det hadde likevel gjennom hele dette tiåret vært kafedrift i Nyksund om sommeren, uten at dette resulterte i noen fast etablering. Smoltanlegget ved Skåltofta var derfor den viktigste årsaken til at veiforbindelsen Nyksund - Myre ble opprettholdt og hindret planene om å demontere strømmastene som bærer høyspentkabelen ut til Nyksund. En av de få som bodde her var tyskeren Karl-Heinz Nickel. Han etablerte helårsdrift i Holmvik Brygge fra 1998 til han døde i en tragisk arbeidsulykke i 2001.

I følge kommunedelplanen (2011) hadde forfallet sin tiltrekning på folk, og det var en jevn strøm av folk som tok turen dit, både lokale og turister. Det faktum at over 1000 tyske ungdommer hadde vært innom stedet gjennom Nyksundprosjektet, og at stedet hadde fått bred omtale i både norske og utenlandske medier bidro også til at mange, spesielt tyske bobilturister, kom på besøk. At Nyksund hadde vært filmlocation for filmsuksessen "Orions Belte" og senere "Insomnia" var også med å bygge imaget om "spøkelsesbyen".

Dette er den korte historiske bakgrunnen for stedet frem til årtusenskiftet. Historien etter 1975 er ikke skrevet, men de prosessene som har skjedd i kjølvannet er kanskje vel så spennende som den tidligere historien og kan også forklare hvorfor stedet på tross av dette utgangspunktet har overlevd.

2.2 Nye Nyksund tar form

Nyksund, med sine tomme brygger og boliger gav lenge stedet et inntrykk av forlatthet og marginalisering. Den kulturelle revitalisering startet imidlertid allerede på 1980-tallet gjennom det internasjonale Nyksundprosjektet, som gjennom sitt vedlikeholdsarbeid sikret brygger og hus, og ga nytt liv til stedet gjennom de mange unge urbane menneskene med helt andre preferanser som kom og satte sitt preg på samfunnet. På 90- og 2000-tallets vokste "kulturstedet" Nyksund fram. En rekke kreative mennesker, som kunstnere, forfattere, håndverkere og reiselivsaktører fant Nyksund interessant. Deres tilstedeværelse og aktiviteter startet reetableringa av Nyksund som et betydningsfullt kultur- og reiselivssted i regionen.

I følge fraflyttingsvedtaket var det ikke tillatt å ta bygningene i bruk før etter 30 år. Når aktiviteten likevel tok seg opp på begynnelsen av 80-tallet havnet kommunens saksbehandlere i ei politisk ”hengemyr” hvor man på den ene siden så noen nye muligheter gjennom de løsningene Nyksundutredninga (1978) hadde skissert, samtidig som de nasjonale vedtakene på 70-tallet pekte motsatt veg. Nyksundutredninga ble derfor aldri formelt vedtatt som en kommunal strategi for stedet, men mer brukt som et slags oppslagsverk og som en dokumentasjon på stedet slik det var.

Etter år med mer eller mindre tilfeldige kommunale vedtak med ulike byggetillatelser, salg av tomter og rivningsvedtak, fant Øksnes kommune at det var nødvendig å utarbeide reguleringsplaner for området. Samtidig kom planprosessen rundt en større utviklingsplan for Nyksund i gang gjennom det fylkeskommunale prosjektet ”Den verdifulle kystkulturen i Nordland”. Reguleringsplanene for Nyksund og Delpjorda ble vedtatt i 2009 og utviklingsplanen, som fikk status som kommunedelplan, ble vedtatt i 2011, og satte tydelige politiske føringer på hva man ville med Nyksund i framtida. Nyksund fikk, etter nærmere 40 år som et ”ikke-sted” en politisk anerkjennelse i kommunen, gjennom klare målformuleringer i kommunedelplanen.

2.3 Dagens aktører i Nyksund

Stedet er i dag i vekst, både fysisk og sosialt som følge av dets ”nye” status som kultur – og reiselivsarena. De materielle endringene kommer blant annet til uttrykk i ny og moderne arkitektur, men også gjennom restaurering av den gamle bebyggelsen. Et interessant trekk ved stedet er at flere av de gamle produksjonslokalene har fått nytt liv og er blitt tatt i bruk til utvikling av nye produkter og næringer. Etter at Øksnes kommune valgte å selge ut kommunale tomter og eiendommer i 2003 har det vært ei rivende utvikling i Nyksund. Kommer man til Nyksund i dag vil man finne tre reiselivsbedrifter med serveringsmuligheter, blant annet en av de beste restaurantene i Vesterålen, i tillegg til et kombinert konsert- og museumslokale. Konsertlokalet Nyksund Brygge har siden åpninga i 2009 arrangert over 100 konserter av høy kunstnerisk kvalitet. Brygga kombinerer konsertvirksomhet og konferanseaktivitet med museum på sommeren og har inngått en avtale med Museum Nord, den konsoliderte museumsenheten i nordre Nordland, noe som understøtter ønsket om kvalitet i tilbudet. Nyksund Brygge og de tre reiselivsbedriftene samarbeider også ved større

arrangementer og har også fått et lite fotfeste som konferansetilbydere for mindre konferanser. I tillegg til reiselivsbedriftene tilbys også utleie av feriehus og leiligheter i sesongen.

Av opplevelsestilbud finnes et nytt atelier/galleri og den gamle smia er satt i drift av en smed, som etablerte seg der i 2003. Selv om de fleste av de som tidligere drev med yoga og andre velværetilbud nå er flyttet fra stedet, kommer de tilbake med sine kunder for å drive denne aktiviteten. På Skåltofta, rett over sundet er det etablert et pedagogisk tilbud til elever som ikke finner seg til rette på skolen, i tillegg til et smoltoppdrett som har vært etablert der siden 80-tallet.

Av kulturtilbud har den lokale kulturorganisasjonen Værre Vel arrangert tre kulturfestivaler siden 2009 og kommunen har i samarbeid med frivillige organisasjoner arrangert tre internasjonale fortellerfestivaler siden 2006. Øksnes kunstforening har også hatt sommerutstillinger ved flere anledninger og da tas en av de bryggene som ikke er renovert i bruk. I et par år ble også den store "Høstutstillinga" for kunst arrangert i den største brygga på stedet, hvor en rekke spennende kunstnere fra hele Vesterålen i tillegg til internasjonale navn var representert.

Det gamle bedehuset Zoar har opp gjennom årene blitt brukt til gudstjenester, men har de siste årene også blitt brukt til konserter og andre kulturarrangementer. Zoar drives nå på ideell basis av ei egen forening. Øvrige aktive foreninger i Nyksund er i dag Gårdeierforeninga og Vannverket. I løpet av våren 2013 er det også etablert et lydstudio i en av de gamle bryggene og to andre brygger er overtatt av lokale Nyksundaktører, hvor det blant annet planlegges overnattingstilbud, bibliotek og landhandel.

2.3.1 Menneskene på stedet

Nyksunds innbyggere, både de faste og de midlertidige er i dag stort sett innflyttere. Blant næringsaktørene, som stort sett har etablert reiselivsrelatert aktivitet, har de fleste vært fra Tyskland. En annen gruppe er mennesker med slektsrelasjoner til Nyksund som har overtatt de gamle husene fra forrige generasjon og bruker stedet til rekreasjon og fritidsbeboelse. Ei tredje gruppe er fritidsbeboere og delvis bofaste uten nære relasjoner til Nyksund, men som har «oppdaget» stedet og ønsker å leve der for kortere eller lengre perioder. I tillegg til disse finner mange kunstnere og kulturarbeidere veien til værret for kortere eller lengre opphold og er med på å sette sitt preg på stedet.

De fleste aktørene er som sagt "nye" og bor der fordi de har valgt en annen måte å leve på. Nyksund har gjennom de siste 20-30 årene blitt bebodd av mange ressurssterke mennesker som har kommet og gått. Dette har til dels vært kreative, bevisste mennesker med sterke

meninger og sterke idealer. De fleste som har hus i Nyksund, aktører som driver næring og de som bor der i dag, har meninger om hvordan de synes Nyksund er og bør utvikle seg. Det er likevel en stor grad av individualisme og man finner mange ulike fortolkninger og løsninger på dette. Som jeg har nevnt har det siden 1998 vært en ekstremt stor utskifting av mennesker på stedet, samtidig som antall fastboende i vintersesongen, i følge en grov opptelling av mine informanter, har økt fra 3-4 i 1998 til 27 vinteren 2013, altså har stedet hatt ei nidobling i antall fastboende. Av de som bodde her i 2001, er det imidlertid bare to tilbake.

2.4 Kommunens rolle som samfunnsutvikler og aktør i Nyksund

Øksnes kommune gjorde aldri formelle vedtak i forbindelse med Nyksundutredninga og hadde ingen overordnet politikk eller planer for hvordan stedet skulle utvikle seg før i 2009. Fra 80-tallet og frem til da hadde omsøkte tiltak blitt behandlet uten overordnede politiske mål om stedets videre utvikling. I lys av fraflyttingsvedtaket fra 1972 og det faktum at husene ikke kunne tas i bruk på 30 år, kan dette være en forklaring på den noe uklare holdninga fra det offentlige som rådet denne perioden. I 2003 vedtok Kommunestyret at de kommunale eiendommene kunne selges og flere ulike typer aktører kjøpte seg inn i stedet, svært rimelig. I 2008 var imidlertid behovet for nye reguleringsplaner etter flere søknader om næringsetableringer, nybygg og riving av noen av de eldste bygningene. Reguleringsplaner for Nyksund og senere Opplandet / Deplpjorda ble derfor vedtatt i 2009, mens kommunedelplanen for Nyksund ble vedtatt i 2011.

Litt tilfeldig kom Fri Eiendom AS, en investorgruppe fra Østlandet, på banen og kjøpte de fire største bryggene rundt havna i samme tidsrom som kommunen hadde startet arbeidet med reguleringsplanene og i tillegg fikk Øksnes kommune kr 400.000 i prosjektmidler fra Nordland fylkeskommunes verdiskapningsprogram ”Den verdifulle kystkulturen i Nordland”. Disse aktørene, samt flere av de som hadde etablert seg tidligere, presset på for å få gjennomført en større utviklingsplan for Nyksund.

Arbeidsprosessen i prosjektet ”Den verdifulle kystkulturen” resulterte i at Øksnes kommune vedtok en egen kommunedelplan for Nyksund i juni 2011. Gjennom å forankre prosjektet i en Kommunedelplan ønsket Øksnes kommune å ta en sterkere rolle i forhold til å utvikle kystkulturen og utvikle en tydelig strategi på hvordan kystkulturen og kulturarven kunne settes inn i en næringsmessig sammenheng for derved å unngå forfall og skape vekst i Nyksund.

Samordning av tiltak mellom flere aktører var avgjørende for å lykkes med ei god utvikling. Gjennom planarbeidet erkjente politikerne også at det måtte investeres både i kommunal infrastruktur og en del ”kulturell infrastruktur” før de aktuelle aktørene kunne komme på banen med innovative tiltak rundt dette. I stor grad gjaldt dette ”grep” av reguleringsmessig art (fysisk planlegging og tilrettelegging), men også kulturformidling, kunnskapsspredning og bevisstgjøring av egen kulturhistorie, samt samordning av annen produktutvikling og næringsutvikling. Planen ble vedtatt av kommunestyret i K-sak 44/11 og inneholdt flere sentrale beslutningspunkter for det fremtidige Nyksund:

Øksnes kommune ønsker å ta kulturarven aktivt i bruk som basis for nærings- og stedsutvikling i Nyksund. Stedsutviklingen vil basere seg på følgende tre grunnpilarer; Bosetting, næringsutvikling og fritidsbebyggelse. I tillegg vil Kommunen være en sentral utviklingsaktør; Som tilrettelegger, som kompetansebedrift, som nettverksbygger, som motivator og ved ivaretagelse av kommunale ansvarsområder.

Målsettingene i denne planen bygger på vedtatte reguleringsplaner og kommundeplanens samfunnsdel, K-sak 28/11 og kan derfor sies å ha bred politisk forankring i kommunens langsiktige strategier. Det mest sentrale punktet, at man åpner for fast bosetting etter at stedet på papiret har hatt fraflyttingsstatus i 40 år, gjør at aktørene og ikke minst virkemiddelapparatet nå signaliserer at de er villige til å satse. I etterkant av at planen ble vedtatt ble det bevilget ytterligere to nye utviklingsprosjekter som startet i 2011 og 2012. Det ene prosjektets målsetting er å utvikle Nyksund som en sentral kulturarena av høy kunstnerisk kvalitet i Vesterålen, for derigjennom å trekke publikum, kunstnere, musikere og spennende kulturarbeidere til stedet. Det andre prosjektet har som mål å konkretisere en strategi for utvikling og bruk/drift av Nyksund som reisemål som sentrale reiselivsaktører, Museum Nord og Øksnes kommune kunne stille seg bak, samt å prioritere konkrete fellestiltak og tilretteleggingstiltak i denne forbindelse. Den viktigste effekten i disse prosessene var at aktørene i Nyksund fikk en felles møteplass, som gjorde det enklere å få en dialog også med eksterne aktører. Jevnlige møter skulle bedre samarbeidsklimaet mellom aktørene i Nyksund. I etterkant av disse prosjektene tok aktørene i Nyksund selv initiativ til å etablere et samarbeidsforum. Prosjektet førte, i følge deltagerens evalueringer, til en viktig kompetanseutvikling. I evalueringen av disse prosjektene mente både Øksnes kommune og aktørene i Nyksund at det nå er viktig å bygge videre på de investeringer som er gjort og de prosesser som er kommet i gang.

I kjølvannet av disse prosjektene har Fylkeskommunen og Fylkesmannen i Nordland i 2013 bevilget et tilskudd på 2,5 mill kr til utbedringer av den rasutsatte Nyksundveien. I tillegg har

Innovasjon Norge gitt tilsagn om midler til et bedriftsnettverk for bedriftene i Nyksund. Dette er samlet sett indikasjoner på at flere finansieringsaktører ser potensialet i stedet, i motsetning til hva de gjorde så sent som i 2007.

2.5 Oppsummering

Nyksunds historie er lang og spennende, men avviker ikke i større grad fra andre fiskevær langs kysten og utviklinga har fulgt et allment mønster. Den raske avfolkninga på 60- og 70-tallet er likevel spesiell, og har nok preget lokalbefolkninga, men også inspirert og fasinert de nye aktørene som tok fiskeværet i bruk på 80 og 90-tallet. Jeg har valgt å beskrive historien såpass inngående fordi den, bevisst og ubevisst, preger Nyksund også i dag. Dette vil jeg komme tilbake til i analysen. Kommunens rolle som samfunnsaktør har vært delvis fraværende i denne perioden blant annet på grunn av vedtaket om at bygningene ikke kunne tas i bruk i de påfølgende 30 årene. Historien forteller også om kommunens rolle, hvor man kom i en skvis mellom nasjonal politikk og eksterne og lokale interesser for å utvikle Nyksund til hva det er blitt i dag.

Etter 1975 ser vi mange eksempler på nye, kreative løsninger for å ta et sted i bruk og dette kan tolkes som et opprør eller en trass mot fraflyttingsvedtaket. Aktørbildet har vært sammensatt, med stor utskifting og oppfatninga av hva stedet skal bli har også vært variabel.

Kapittel 3 Nyere stedsteori med vekt på det relasjonelle perspektivet

Steder i endring og omstilling må forstås ut fra flere forhold. Langs Nordlandskysten ser vi flere eksempler enn Nyksund på steder som gjennom vekst og fall har endret karakter både fysisk og mentalt. Endringer i næringsgrunnlaget krever omstilling. Med avvikling og omstilling av næringsvirksomhet som fiske og fiskeforedling, kan både den sosiale og kulturelle praksis endres, men også ny bruk av gamle produksjonsbygninger og andre fysiske endringer kan være med å endre hvordan et sted oppfatter seg selv. Det er med andre ord ikke bare et steds fysiske og materielle realitet som bør diskuteres i en analyse. Også de kulturelle og identitetsmessige aspekter må legges til grunn for å forstå hva som bidrar til å utvikle stedet. Cruicschank og Lysgård trekker især fram samspillet mellom diskurser og aktører;

Diskurser, fortellinger og stedsmyter inngår i mange stedsanalyser, som de gjør i samfunnsvitenskapelige analyser generelt. Men det er interessant å spørre: Hvilken betydning tillegges egentlig slike representasjoner når endringer skal forklares, når drivkraften bak endringen skal frem i lyset? Hva er årsaken til at stedet utvikler seg slik og ikke slik? I de fleste tilfeller vil vi da finne at det er samspillet mellom diskurser og aktører, mellom fortellingen om stedet og ulike interessegruppers påvirkning av denne fortellingen som er gjenstand for analyse. Cruicschank og Lysgård (2013:78)

Utgangspunktene for etablering og utvikling av steder er forskjellige, det være seg naturgitte forhold, ressurstilgang, økonomi, kultur og politikk. Det er med andre ord et sett av ulike hendelser og faktorer som virker inn når man skal forsøke å forstå hvordan et sted endres.

Nyseth og Granås' anvender begrepet "Place reinvention" som begrep for å fange opp kompleksiteten i de prosesser som bidrar til moderne stedstransformasjon, og som kan ha både materielle, symbolske, sosiale og politiske aspekter. De definerer begrepet slik:

Place-reinvention betyr på norsk gjenskaping eller fornyelse av sted, og henspeiler på at stedet oppstår i en ny drakt. Dette kan knyttes både til visuell og fysisk endring, men disse endringene setter også sitt preg på hvordan stedet oppleves og blir fortolket av de som bor eller besøker stedet. (Nyseth og Granås 2007: s 1).

Med utgangspunkt i problemstillingen om å forstå den transformasjonen Nyksund har gjennomgått fra 70-tallet og hva stedet er i ferd med å bli i dag, vil det være formålstjenlig først å definere stedsbegrepet og de ulike forståelsene av dette i et teoretisk perspektiv. I nyere teori fremkommer det at det kan være stor variasjon i stedsfølelse på et sted og måten man forholder seg til og opplever stedet. Gunnereud Berg, m.fl (2013:11) fremhever Massey og

hennes teori om at steder er relasjonelle, åpne, dynamiske og gjensidig avhengige av hverandre. I tillegg til drøfting av stedsbegrepet vil jeg også komme inn på det sosiokulturelle perspektivet som jeg også ønsker å se Nyksund i lys av.

Ulike profesjoner har gjennom sine faglige ståsteder utviklet ulike tilnærminger til begrepet ”sted”. I tidligere forskning, spesielt blant geografer ble begrepet sted synonymt med region, lokalisering, punkt, område eller rom ”space”.

Begrepet sted kan imidlertid forstås og fortolkes på mange måter, både i dagligtalen og i faglige sammenhenger. Derfor er det nødvendig å definere stedsbegrepet innledningsvis. I vår dagligtale oppfattes begrepet sted i utgangspunktet som ganske enkelt. Alle forstår hva vi mener når vi refererer til stedet vi er fra, dit vi skal eller hvor vi har vært. Som oftest har vi et romlig bilde av et sted, når det beskrives eller omtales. I samfunnsvitenskapelige analyser er definisjonen av sted mer kompleks enn som så. Her er ikke stedsbegrepet like entydig og kan defineres og anvendes på flere måter. I følge Berg og Dahle (2004) er det nærmeste man kommer en felles tolkning av et sted at begrepet på en eller annen måte gis et romlig innhold.

Med utgangspunkt i Berg og Dale (2004) og deres anvendelse av Agnew's (1987) stedsbegrep, kan vi identifisere tre, delvis komplementære og relaterte dimensjoner ved sted som til sammen konstituerer et sammensatt, men samtidig konsistent begrep om sted.

3.1 Tre tilnærminger til forståelsen av sted

3.1.1 Location (Sted som lokalisering)

Steder defineres innenfor dette begrepet ut fra hvilke lokaliseringsfordeler de har for næringsvirksomhet. Berg og Dahle (2004:41)

Denne tolkninga legger i følge forfatterne vekt på sted som de ytre objektive, fysiske og materielle betingelsene som det sosiale og økonomiske liv foregår innenfor rammen av. Det er lett å definere Nyksund innenfor denne teorien, hvor tilgang på råvarer, klima, havneforhold, infrastruktur, arbeidskraft og markedsforhold definitivt har vært forklaringen på stedets fremvekst. Dette er altså et forsøk på å bruke objektive kriterier for å beskrive sted (Nyseth og Granås(2007), sett utenfra for å forklare det eksisterende, eller retttere sagt det som var.

Denne hovedforståelsen inngår, ifølge Berg og Dahle i Hettner-Hartshorne tradisjonen, faget som dominerte etterkrigstiden frem til 60-tallet i måten å analysere steder på. Berg og Dale (2004). Innenfor denne tradisjonen foretas komparative regionale analyser hvor man

sammenligner og beskriver både naturmessige og samfunnsmessige sider ved steder, gjerne i en kontekst sett utenfra.

I forbindelse med diskusjonen om bruk av sosiokulturelle stedsanalyser for å utdype betydningen av steder har blant annet arkitektstanden forfektet forståelsen av rom som materielle strukturer. Forfatterne (2004:42). henviser blant annet til Kyllingstad (2002). Han hevder at man uansett må forstå naturgrunnlaget, for å kunne gå videre med den fysiske og menneskeskapte utnyttelsen av stedets fortrinn. Begrepet sted innsnevres, i følge Kyllingstad, til det meningsløse. Kyllingstad i Berg og Dahle (2004). Forstår man ikke naturgrunnlaget, forstår man ikke stedet. Individuell topografi, geologi og klima danner stedets ufravikelige fundament. Denne definisjonen utfordres og fravikes i de øvrige hovedforståelsene.

3.1.2 Sense of place (Sted som opplevelse)

Legger vekt på den indre subjektive opplevelsesmessige dimensjonen med et sted.

Berg og Dahle (2004:42)

Dette perspektivet henviser til hvordan man opplever stedet sett innenfra, som noe subjektivt erfart eller opplevd og som kan være ganske forskjellig fra hvordan stedet oppfattes fra utsiden. "Sense of place" henspeler både på stedsopplevelse og stedsfølelse og kan f.eks fanges opp gjennom en tilnærming der den enkeltes subjektive opplevelse av stedet formidles.

I stedet for å analysere stedet ut fra en fysisk bakgrunnsramme, var teoretikerne opptatt av å avdekke hvordan ulike individer og grupper knyttet seg til området der de lever sine liv. Forfatterne henviser her til Relph som vektlegger at menneskene gir stedet identitet og vise versa: "*People are their place, and place is its people*" som Relph uttrykker det (Relph 1976, ref. i Berg og Dale, 2004:42). Ut fra denne forståelsen er det menneskenes opplevelse av stedet som må studeres hvis man skal forstå stedet. For å fange opp disse subjektive opplevelsene, må man se stedet innenfra, og dette krever fortolkende kvalitative metoder. Dette vil jeg komme tilbake til i kapitlet om metode.

Begrepet sense of place bygger med andre ord både på stedsopplevelse og stedsfølelse, og beskriver forholdet mellom menneske og sted, i motsetning til begrepet "location". Kritikken mot denne formen for humanistisk tilnærming er at den i for stor grad kan bli subjektiv. Individene sees løsrevet fra de strukturene som også er der og man kan få inntrykk av at individene står fritt til å handle som de vil. I følge Berg og Dahle (2004:43) fremmes denne kritikken i første rekke av den marxistiske geografen David Harvey (1982) som hevder at den globale kapitalismen og andre globale overordnede prosesser i økende grad vil påvirke de

enkelte steder og bør tillegges større vekt. Steder blir knyttet nærmere sammen og blir gjensidig påvirket av hverandre.

Det subjektive ”sett innenfra” perspektivet og det objektive ”sett utenfra” perspektivet ble i utgangspunktet sett på som uforenlige, men på 80-tallet ble disse teoriene utviklet videre, hvor en forsøkte å bygge bro mellom den objektive ramme og den subjektive opplevelsen. Dette førte til utformingen av en tredje retning.

3.1.3 Locale (sted som lokal kontekst)

Sted forstått som ”lokale” formes gjennom sosial praksis, de rutinepregede aktivitetene som kjennetegner hverdagslivet. Berg og Dahle (2004:44)

Agnew`s tredje begrep om sted beskriver en gjensidig påvirkning mellom menneske og sted: Mennesker påvirker stedet gjennom sosial aktivitet, samtidig som stedet også påvirker disse aktivitetene. Det fysiske stedet er arenaen hvor denne samhandlingen foregår, men stedene er samtidig i denne betydningen konstituert av hvert enkelt individ gjennom denne samhandlingen. Begrepet locale defineres mer som en slags møteplass, hvor individers hverdagsaktiviteter krysser hverandre i tid og rom. Begrepet kobles opp mot ulike strukturer eller regelsett og rammer, alt ut fra hvordan de ulike stedene (nodene) er organiserte og endres av aktiviteten som foregår

I følge Nyseth og Granås (2007) åpner dette tre-dimensjonale stedsbegrepet for å inkludere mange aspekter ved stedsutvikling.

For det første viser de til det som er relatert til økonomiske eller fysiske endringer, for eksempel endringer i næringslivet eller fysiske endringer av det bygde miljø. En annen dimensjon er hvordan folk fortolker stedet og gir det mening. Når stedet får mening for den enkelte, gir det også grunnlag for stedstilknytning. Et tredje aspekt er forholdet menneske – sted, den relasjonelle dimensjon ved sted, og hvordan stedsidentitet konstrueres og rekonstrueres i et gjensidig vekselspill mellom stedet og dets innbyggere. Disse tre forståelsene av sted vil i praksis ofte være flettet sammen.

Også i dette perspektivet vil det kunne være mulig å forstå stedet Nyksund. Endringer av stedsidentitet, eller ”sence of place”, kom som en naturlig følge av de store endringene i Nyksunds fysiske forfall og økonomiske basis. Og motsatt; hvordan Nyksund nå skal fortolkes vil være innbakt i stedets stedsutviklingsstrategier, eller kanskje mangelen på disse, over så mange år. Slike fortolkninger kan være eksplisitte, f.eks slik de kommer til uttrykk i vedtatte planer, men i mange tilfeller vil de ikke bli uttrykt direkte, men må leses ut av

hvordan slike prosesser foregår. Et nytt stedsimage kan være et resultat av et sammenfall av omstendigheter, og ikke nødvendigvis planlagt eller kontrollert av et lokalt lederskap.

Som nevnt vil alle tre hovedforståelsene av sted kunne anvendes for å finne de drivkrefter som har bidratt til de endringer Nyksund har opplevd de siste 40 årene. Hvis man ser Nyksund i en ”sosial kontekst” vil vi kunne fange opp dynamikken og samspillet mellom politisk styring, eller mangelen på denne, ulike lokale kulturer som er etablert og hvordan disse er koplet sammen og utgjør stedets utvikling. Dette er drivkrefter som sammen og hver for seg også utgjør formelle og uformelle maktstrukturer.

Utgangspunktet for den lokale økonomien er i tillegg en viktig drivkraft. Da kommer en ikke utenom en stedsanalyse som tar utgangspunkt i en materiell forståelse av sted, dvs ”location”. Denne dimensjonen var i hele perioden fra 1900 og frem til fraflyttinga meget relevant, sett i forhold til utviklinga av ny fiskeriteknologi og nye større båter som skulle trafikkere ei lita havn. Location blir imidlertid mindre relevant når vi skal forstå stedets nåværende situasjon med en postindustriell, global økonomi som i langt større grad knytter seg til utviklingen av en kulturell økonomi. Begreper som opplevelsesøkonomi henspeler på denne dynamikken, der inspirasjonskildene for lokale utviklingsaktører de senere årene blant annet har vært Richard Florida og hans begreper om kulturell økonomi og den ”kreative klassen”.

Ut fra beskrivelsen og forståelsen av Nyksund som et sted som har utstrakt kontakt med omverden, kan man trekke slutningen om at de aktivitetene som former et sted, ikke bare kan være lokale. Doreen Massey (Aspen og Pløger.1997) beskriver steder som nettverksbaserte møtesteder av materielle, sosiale og kulturelle relasjoner som strekker seg langt ut over det lokale. Gjennom sin beskrivelse av et myldrende gatemiljø i London hevder hun at summen av mennesker, varer, firmaer og andre inntrykk av globale kulturelementer som har vokst frem av økt internasjonalisering, både på det økonomiske, sosial og kulturelle plan, er med å skape stedet - og dets særpreg. Det er dette Massey kaller ”The global sense of place” (Massey 1997).

3.2 En global stedsfølelse

Massey viser til at steder skapes i en bevegelse og kommunikasjon gjennom rommet, til den geografiske forlengelsen av menneskers kommunikasjon og til syvende og sist hvert enkelt individs opplevelse av dette. Massey påpeker at disse prosessene uansett er erfart gjennom århundrer, hvor flyten av varer og tjenester og andre sosiale impulser utenfra stadig har gitt enkeltindivider nye fortolkninger og identiteter til sitt område.

Massey hevder at denne "tid-rom kompresjonen" ikke nødvendigvis - og i ulik grad, påvirker steder og mennesker. Det er med andre ord svært ulike og komplekse varianter av tid-rom kompresjonen med forskjellig grad av bevegelse og kommunikasjon, men også i grad av kontroll og initiering. Dette reiser i neste omgang politiske spørsmål om maktforhold og balanse. Om man tenker seg at tid-rom kompresjonen er noe samfunnsmessig dannet, kan dette avspeiles i at de grupper eller områder som har stor bevegelse og kontroll, også kan bidra med å svekke innflytelsen for andre.

Et av hennes spørsmål blir derfor hvordan vi da skal forholde oss til begrepet sted. Hvordan kan menneskene, stilt overfor all denne bevegelsen og innblandingene utenfra føle tilknytning til et lokalt sted? Tidligere, var steder tilsynelatende bebodd av homogene felleskap med stabile relasjoner, mens i dag blir man nå stilt over dilemmaer som vår tids globalisering og fragmentering innebærer. Stedsfølelsen, eller de lokale felleskap, kan vanskelig defineres til et gitt geografisk rom, så lenge man kan oppleve all verdens impulser i eget nærmiljø, eller for den sags skyld kan reise utenlands å oppleve de samme impulsene. Samtidig kan man kanskje si at mennesket har behov for en eller annen tilknytning, enten i form av sted eller hva som helst annet. Behovet for denne type stabile samfunn, tilhørighet eller stabilitet kan være en slags tilbaketrekning fra det virkelige livs unngåelige dynamikk og forandring. Massey (1997). For å trekke dette resonnet videre, kan denne mangelen på stabilitet og identitet være en av årsakene til en åpenbar skepsis til de fremmede, nykommerne eller "de andre"?

I en tid da det hevdes at lokale felleskap og lokal identitet blir svekket, vil man kunne anta at tid-rom kompresjonen kan fremkalle usikkerhet og sårbarhet til denne litt flytende og stadig skiftende tilstanden. Individene får behov for økt tilhørighet, kanskje gjennom økt lokal patriotisme eller sågar nasjonalisme. Mens rom/tid betraktes som bevegelse og fremskritt vokser behovet for en rom/stedsfølelse, som i følge Massey kan være ensbetydende med stillstand og rekreasjon. Faremomentet med denne fortolkningen er at steder har enkle og homogene identiteter hvor stedsfølelsen bygger utelukkende på stedets historie og tradisjon. De som innehar denne kompetansen, eller identiteten om man vil, blir da i stand til å trekke klare grenselinjer rundt stedet hvor de kan skille de "innefor" med de som er "utenfor", selv om det fysisk er innenfor samme geografiske område. Dette kan igjen konstruere et motsetningsforhold mellom "oss" og "de andre". I følge Massey har den geografiske avgrensingen av steder i dag ikke så stor relevans. Sted har ingen enhetlig identitet, selv om stedet kan sies å ha en særegen karakter. Dette kan selvfølgelig være en kilde til rikdom eller konflikter, eller kanskje begge deler på en gang.

Å forestille seg Nyksund i dag vil fremkalle en virkelig global stedsfølelse da man i liten grad kan snakke om Nyksund som et lukket fellesskap. Skal man studere dette samfunnet må man ikke bare se på stedets fysiske egenart, men også på de samfunnsmessige relasjonene mellom individene. Tar man så med tid-rom kompresjonen vil man oppleve at de samfunnsmessige relasjonenes geografi øker betraktelig. Ulike politiske, økonomiske og kulturelle relasjoner, som hver innehar sine strukturer av makt og underordning, påvirker gjensidig hverandre og er i stadig endring. Stedet blir med andre ord konstruert i en mye større skala enn de geografiske avgrensingene som tilfeldig kan defineres på et kart eller i et naturlig avgrenset landskap. Gjennom dette perspektivet vil man kunne utvikle en stedsfølelse som er utadvendt, inkluderende og som skaper en bevissthet om forbindelse mellom det globale og det lokale.

Ut fra Masseys teori kan man oppsummere tre perspektiver for å forstå et sted. For det første må steder karakteriseres som ”flytende og porøse”, ikke statiske. De samfunnsmessige interaksjonene er ikke stivnet i faste mønstre, men må kunne karakteriseres som ”prosesser”. For det andre trenger ikke steder nødvendigvis å ha ei geografisk avgrensning. I noen tilfeller vil det være nødvendig og se på det som er ”utenfor stedet” som en del av det som er med å skape eller konstituere et sted. For det tredje, hevder Massey, er det åpenbart at steder ikke har enkle, unike identiteter, men de er derimot fulle av indre konflikter og motsetninger. For et sted som Nyksund er dette åpenbart, hvor man på ulike felt og med ulike motiv arbeider med å finne et ståsted i dag, for så å utvikle stedet mot fremtida.

3.3 Sosiokulturelle stedsanalyse – Hvordan forstår man Nyksund

I Førde m.fl. (2013) henvises det til Massey (2005) hvor hun snakker om steders *flyktighet* og *sammenkastethet* og argumenterer for å forstå sted som hendelser. I tillegg til å beskrive det åpne dynamiske stedet, legger hun også vekt på naturgrunlaget. Ved siden av sted som en sosial arena, er også naturen i stadig endring. Både dyr, planter og den geologiske historien forteller oss at naturen, som ofte forstås som tidløs, også endres kontinuerlig. Det tar bare lang tid. Alt er i bevegelse, det finnes ingen faste punkter. I et sosiokulturelt perspektiv vil rom og sted på forskjellig vis bidra til produksjon av lokale sosiokulturelle fellesskap på sosialt differensierte måter. Både sted og landskap må derfor ifølge Førde m.f. (2013:16) forstås som «medaktører» i sosiokulturelt liv.

Gjennom en sosiokulturell stedsforståelse kan vi nærme oss de ulike meningsdannelsene slik de formes og omformes etter hvert som samfunn forandrer seg. Gjennom å se på disse ulike stedsmeningene, eller fortellingene, kan man få økt innsikt i hva som skaper orden, uorden,

motsetninger og enighet, i tillegg til hvilke potensial og begrensninger disse fortellingene representerer for å drive et steds utvikling. Granås (2012).

Gamle myter om stedet, forankret i den lokale identiteten, fornyes og nye myter relatert til modernitet og vitalitet, produseres gjennom materielle endringsprosesser, i følge Nyseth (2013). Steder kan også redefinere sin identitet ved hjelp av nye eller fortrenkte fortellinger, noe som kan gi inntrykk av en uklar identitet. Derfor blir identitet noe som også reproduseres i et kontinuerlig løp som en viktig del av stedsutviklingsprosessen.

I forhold til analysedelen i denne studien har jeg valgt å benytte tre analytiske kategorier for beskrive Nyksund; *stedsbilder*, *stedsbruk* og *stedsinteresser*. Røe (2013:52) beskriver *stedsbilder* som sosialt og kulturelt konstruerte og i dynamikken mellom ulike forestillinger og bilder av stedet foregår det en definisjonskamp om hvilke stedsbilder som er mest formålstjenelige. I Nyksund har mange en oppfatning av hvilke særtrekk og historie stedet har, men der er likevel ulike forestillinger om potensial og forutsetninger for stedet. Hvilke utviklingsstrategier som skal benyttes og hvem som skal definere hvilke retning stedet skal utvikles mot, er også uklart.

Stedsbruk handler derimot, i følge Røe, om ulike praksiser og formål, fra de mest konkrete virksomheter og funksjoner, til mer symbolske formål. For Nyksunds del er bruken av stedet i ferd med å endres vesentlig, i forhold til funksjonen som fiskevær som det opprinnelig ble konstruert som. I dette perspektivet vil stedet få ny betydning for mange aktører, både næringslivet, lokalbefolkningen og sivilsamfunnet forøvrig,

Den siste kategorien Røe (2013:52) viser til, *Stedsinteresser*, tar utgangspunkt i stedet som arena for sosial praksis, hvor ulike interesser, allianser og maktrelasjoner møtes, i det alt vesentligste gjennom politisk-økonomiske interesser. I Nyksund eksisterer det mange ulike interesser og utviklingsretninger for stedet, hvor noen nødvendigvis er mer dominerende enn andre. Sentrale utviklingsaktører i Nyksund de siste årene er kultur- og reiselivsgründerne og de offentlige institusjonene. Bergsli (Aspen J. 2005), viser blant annet til at Foridas klassiker ”*The Rise of the Creative Class*”(2002) og hans tese om at de steder som tiltrekker seg ”den kreative klassen” også vinner den økonomiske utviklingen. Ved å vektlegge kultur- og servicefunksjoner, har den kommunale politikken blitt utformet for å skape økonomiske ringvirkninger, bl.a gjennom aktiviteter som turisme, service og kulturindustri. Formålet har vært å øke attraktivitet og autentisitet, noe det skulle ligge til rette for i Nyksund. Ettersom

livsstil og kulturpreferansene inkluderes og retter seg mot spesifikke klasser, er det imidlertid en fare for homogenisering av disse kulturstrategiene.

Ved hjelp av sosiokulturelle stedsanalyser kan stedsbilder, stedsbruk og stedsinteresser med tanke på fortolkninger av steder være et redskap for å forstå og ta beslutninger om utviklingen av Nyksund. Siden dette også vil bidra til å beskrive de ulike prosessene og de ulike drivkreftene som utvikler stedet Nyksund, har jeg funnet det relevant å anvende deler av denne analysemetoden i denne sammenhengen. Denne metodikken innebærer å kartlegge de ulike aktørenes forståelse av stedet og de muligheter man ser i det på bakgrunn av erfaringer og ulike interesser knyttet til stedets utvikling. Som beskrevet tidligere kan ikke et sted forstås bare som en fysisk struktur eller ramme, men må også tolkes ut fra sosial praksis og verden utenfor, altså som en kontinuerlig prosess, som Massey beskriver. I et sosiokulturelt perspektiv dannes, reproduseres og transformeres steder gjennom kulturelle og sosiale prosesser som involverer flere aktører og interesser. Røe (2013:45).

Når man velger å forstå stedet som åpent og dynamisk, retter man også oppmerksomheten mot menneskers behov for å høre til og identifisere seg med stedet på mange ulike måter. I følge Røe (2010) vil man, ikke uavhengig av dette resonnementet, kunne ta utgangspunkt i at et sted er en sosial konstruksjon. Gjennom det faktum at stedet blir til gjennom menneskers erfaringer og at det gjennom disse sirkulerer fortellinger og oppfatninger som er med og bygger opp under de ulike myter om stedet. Denne type forståelse kan være både subjektive eller kollektive, og de skaper meningsfylte rom eller steder for de som tar det i bruk. I følge Røe er mennesker ikke bestandig bevisst disse forholdene og han henviser til Shields (2010:306) som bruker begrepet ”byen” som eksempel. Mange snakker med letthet om ”byen” som en ting eller en avgrenset form, selv om den er et resultat av en klassifisering.

I disse perspektivene åpnes det for å kartlegge en rekke erfaringer, interesser, motsetninger og identiteter. I dette ligger også utfordringen i å avdekke hvordan aktører manipulerer, påvirker og produserer forståelsen av steder og de fysiske rommene. I tilfellet Nyksund kan man i dette perspektivet kunne avdekke ulike verdier, interesser og maktforhold.

Kapittel 4 Metode - Kvalitative studier i egne samfunn

I studiet av Nyksund ble jeg tidlig oppmerksom på de metodiske utfordringer med å gjøre kvalitative studier i eget lokalsamfunn. Jeg måtte blant annet forholde meg til hvilken status og rolle jeg kunne bli tillagt og hvordan dette kunne påvirke min problemstilling og tolkninger av mine funn.

Min rolle i det nedlagte fiskeværet er av profesjonell art, som kultursjef i kommunen. Siden tidlig på 2000-tallet har jeg deltatt i å arrangere konserter og festivaler der. Siden 2009 har jeg også arbeidet aktivt med kommunedelplanen for Nyksund, da også på ulike prosessverksteder og samlinger med innbyggerne. Jeg må derfor kunne sies å ha hatt en relativt sentral rolle som bindeledd mellom aktørene på den ene siden, kulturlivet og forvaltning og politisk nivå på den andre siden.

Siden Nyksund har hatt et veldig sammensatt aktørbilde med stor utskifting, som jeg tidligere har omtalt, kan man si at beboerne har hatt ulike anliggender for å være der og ulike ambisjoner for hva de ville med stedet. Dermed er heller ikke stedsbildene entydige, men flertydige. Som innbygger i kommunen og en lokal aktør gjennom mange år som kulturarbeider, har jeg heller ikke total oversikt over Nyksund, nettopp fordi det er et svært mangfoldig sted med mange kategorier mennesker.

Stedsutvikling kan ta utgangspunkt i særegne kulturelle, historiske trekk som fornyes og rendyrkes, men identiteten/stedet skapes over tid og vil alltid være i endring. Flere elementer må derfor tas hensyn til i en prosess hvor vi analyserer identitet og de drivkrefter som ligger i stedet. Både menneskers identitet og steders identitet er flertydige og dynamiske, og mennesker og steder er gjensidig konstituerende. Stedstransformasjon er med andre ord sammensatte prosesser som foregår på mange arenaer og nivå samtidig (Berg og Dahle, 2004). I lys av dette vil det være vanskelig å få frem gode data ved bruk av kvantitativ metodikk. På grunn av det skiftende aktørbildet og relativt lave antall informanter som til en hver tid oppholder seg i Nyksund vil innsamling av denne type data både bli krevende og representasjonen kan fort fremstå som skjev. Kvantitative data ville for eksempel vært mer egnet i en markedsundersøkelse eller hvis man ønsket å få frem de besøkendes oppfatninger om Nyksund.

Før man skal diskutere intervjuutilnærminger er det imidlertid viktig å foreta noen teoretiske avklaringer om valg av metode og forskningsprosess. Valg av metode bestemmer i stor grad hvilke type spørsmål som bør stilles, og i hvilken kontekst. Som teoretisk utgangspunkt har

jeg benyttet *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (Johannesen m.fl, 2010), hvor man relaterer begrepet metode til den måten menneskene i det daglige bygger sin kunnskap på. Hvert enkelt individ setter seg selv i sentrum av "sin verden" og gjør sine vurderinger ut fra sine egne preferanser. Dette hindrer dem likevel ikke i å ha sterke meninger om fenomener som ligger utenfor deres egen reelle kunnskap. Folk har ofte en oppfatning av at de "vet", men i realiteten bygger de denne kunnskapen på noe de tror. Disse erfaringene vil ofte være utgangspunktet for forskningsbasert kunnskap, men denne må basere seg på større grundighet og systematiske undersøkelser enn det vi gjør i hverdagen.

I metodelæren skiller man mellom kvantitativ og kvalitativ metode. Den kvalitative metoden er mer tilpasset mennesker og menneskelige fenomener, innhold, beskaffenhet og betydning. Spesielt er den kvalitative metoden egnet når vi skal undersøke fenomener som er ukjente. I en studie om identitet og stedsfølelse ville således den kvalitative metoden i utgangspunktet være den mest nærliggende å velge. Johannessen m.fl (2010)

Oppgaven har sin forankring i den hermeneutiske tradisjonen, som vektlegger en fortolkende tilnærming til mennesker og samfunn. Samfunnsvitenskapelig metode dreier seg om hvordan vi går fram for å få informasjon om den vitenskapelige virkeligheten, hvordan den analyseres og hva den forteller oss om samfunnsforhold og prosesser. De viktigste kjennetegnene ved empirisk forskning er systematikk, grundighet og åpenhet. Siden det er menneskers adferd som studeres, vil også behovet for kommunikasjon med enkeltindivider være nødvendig. Siden studieobjektene er kommuniserende og tolkende mennesker - og agerer i forhold til dette, vil det være vanskelig å være en ren tilskuer til det fenomen man forsker på. Cato Wadel (1991) påpeker i sin bok forskjellen mellom kvalitativ og kvantitativ forskning, hvor den første formen er klart strukturert på forhånd, mens sistnevnte justeres underveis. Det at datainnsamling og analyse i en kvalitativ prosess foregår samtidig, åpner for muligheter for å endre innsamlingsteknikk, utvikle nye teoretiske begreper, eventuelt endre teori og hypoteser - og i ytterste konsekvens kunne skifte tema. Det er dette Wadel har kalt en "rundans" mellom teori og hypoteser, metode og data. I stedet for å rendyrke statistisk analyse, benyttes den "hermeneutiske sirkel" innenfor kvalitativ metode. All fortolkning foregår i en helhet mellom objektets fortolkning og forskerens egen forståelse av dette.

Med kvalitative metoder kan man noe forenklet si at dette er fremgangsmåter forskeren bruker for å samle inn kvalitative data, gjerne gjennom tekster, observasjon og intervju. Summen av relasjoner, forventninger og rettigheter som knytter seg til en person, omtales ifølge Aase og

Fossåskaret som en rolle eller en status. Statuser er kort beskrevet noe man innehar eller er, mens roller er hvordan man utøver disse og hvordan de praktiseres i samhandling med andre. Roller forhandles med andre ord frem i konkrete situasjoner og det vil alltid være usikkert å si noe tydelig om hvordan de til slutt blir tolket av omgivelsene.

Gjennom mitt daglige virke som leder i kommunen, måtte jeg forholde meg til at statusforventningene var forskjellige. Det er for eksempel store avvik i hvordan ”kultursjefen” oppfattes av de tidligere øst-tyske aktørene og hvordan min rolle som oppvokst i kommunen oppfattes av de lokale fritidsbeboerne på stedet.

Allerede før forskningsarbeidet tok til måtte jeg reflektere over min rolle og status. Cato Wadel (1991) fokuserer i sin bok *Feltarbeid i egen kultur* på at mennesker som forsker i egne kulturer ikke bare blir oppfattet som forskere av aktørene i nærmiljøet det forskes på. Den rene forskerrollen er på mange måter en fiksjon, hevder han. I et feltarbeid inngår forskeren som sagt i et sett av roller; forsker, medmenneske, kollega, venn, fiende, observatør osv. Forskere som arbeider i eget nærmiljø vil med andre ord ha flere sosiale bånd til aktørene enn en forsker som kommer utenfra. Rollekonflikter vil kunne oppstå hvis forventningene fra aktør eller forsker avviker. Forskeren vil med andre ord endre status fra situasjon til situasjon ut fra om forventningene skifter. I tillegg til at formaliserte rettigheter og plikter konstituerer status, hevder Aase og Fossåskaret (2010) at det også finnes uformelle ”regler” for hvordan en person blir oppfattet.

Et annet moment jeg måtte forholde meg til var min egen lokalkunnskap og mine forutinntatte holdninger, noe som kunne påvirke resultat og perspektiv. Det å være fortrolig med det samfunn man skal forske i, kan samtidig gjøre en blind for hvordan det samme samfunnet ser ut utenfra. Egenmotivasjon og ønske om endringer kunne også påvirke meg i en slik grad at dette innvirket på resultat og erkjennelse, både i positiv og negativ forstand, som Nielsen og Repstad sier i sin bok *Dugnadsånd og forsvarsverker: tverretattlig samarbeid i teori og praksis* (2004). Når man går inn i et kjent miljø, finnes det også et sett av muligheter. En kan ”språket”, sjargong og kulturen i det miljøet man skal forske på. Dette vil gjøre det lettere å forstå og bli akseptert i miljøet, også de uformelle sidene med samfunnet. På denne måten kan man lettere forstå opplysningene ut fra den kontekst de er gitt i. I rollen som deltager og observatør vil man bli oppfattet annerledes enn hvis man kommer utenfra, og samhandlingen vil kunne foregå i en mer naturlig setting. Det å ha uformell kunnskap om hendelser og situasjoner tilbake i tid, kan også bidra til bedre forståelse av nå - situasjonen. Når man

kjenner samfunnet godt, vil man også kunne gjøre bruk av egne erfaringer, og informantene vil i mindre grad kunne ”pynte” på sine svar. De vil kunne bli gjennomskuet. I tillegg blir det lettere å stille utdypende og mer nyanserte spørsmål. Den lokalkjente vil lettere kunne improvisere en ny og utdypende runde om temaet i samtalen. Samtidig vil en del etiske utfordringer kunne oppstå. Tilgang på uformell informasjon og bevissthet rundt at dette blir skrevet ned, kan påvirke aktørene. Det vil i denne sammenhengen være ekstremt viktig å informere aktørene om at de i slike sammenhenger blir oppfattet som forskningsobjekt.

I kvalitativ metode skiller man mellom rollene som ren observatør og en observatør som inntar en deltagende rolle. Observatøren er som regel alltid til stede i situasjonene, men i et interaksjonsperspektiv må han være med i samhandlingssituasjonen for å kunne kalle seg deltagende. Ved å plassere seg som aktiv deltager i feltet, får forskeren en unik mulighet til å komme ”bak scenen”, som Aase og Fossåskaret uttrykker det. I denne forbindelse henviser de igjen til Wadel. Han betegner dette som den ideelle posisjon på et feltarbeid, man kan være sosiolog på seg selv, sin egen informant (Wadel, 1991).

I realiteten er det vanskelig å oppnå ren deltagerstatus over tid. For å søke den optimale statusen, må informanten søke å opprette en kombinasjon av lokal status og ad hoc -status. Dette i erkjennelsen av at forskeren ikke kan forvente å inneha alle elementer av det statussettet som eksisterer på stedet. For å oppnå en tilfredsstillende status i feltet må forskeren få plass og aksept for å oppholde seg i feltet, samtidig som han får tilstrekkelig rom som ikke-lokal, slik at han kan gjøre observasjoner. I praksis vil disse rollene gli over i hverandre. Utfordringen er i slike situasjoner på den ene siden å fungere i den sosiale settingen, samtidig som man ser seg selv og andre i kortene. Et annet problem er at man lett kan fokusere så mye på å fylle sin rolle i samhandlingssituasjonen at man får problemer med å utføre forskningsarbeidet.

I mitt studium av de ulike prosessene som driver Nyksund fremover og deres om identitet til stedet, ble det gjennom bruk av kvalitativ metodikk, viktig å tenke gjennom disse problemstillinger før feltarbeidet startet. Gjennom min flerårige tilstedeværelse på vegne av kommunen, hadde jeg indirekte opparbeidet meg kunnskap blant respondentene i deres naturlige setting. Samtidig måtte jeg være bevisst på hvilken rolle jeg i utgangspunktet ble oppfattet å ha, gjennom flere års engasjement som kommunal planlegger og kulturarbeider på stedet. Selv om jeg aldri har bodd i Nyksund, ville min allerede opparbeidede status virke inn på de aktørene som allerede var der. Både gjennom intervju-situasjonene og gjennom min

eksisterende status, ville jeg sannsynligvis bli eksponert for de sosiale prosessene på en helt annen måte enn om jeg skulle komme utenfra. På bakgrunn av min antatte lokalkunnskap måtte jeg være bevisst på at egne erfaringer og observasjoner måtte settes inn i rett kontekst.

På bakgrunn av dette valgte jeg å ikke ha en for rigid prosjektplan med inn i studien. I følge Aase og Fossåskaret bør man kunne "kjenne på pulsen" underveis og kunne ta løpende beslutninger om antall informanter, innhold i spørsmål, observasjonssituasjoner og forståelsesmodeller. I dette perspektivet var jeg inneforstått med at det kunne være aktuelt å endre strategi underveis. Siden rollen som deltager og observatør vil gli over i hverandre, ville studiefeltet både være dynamisk og påvirkelig. Min forskerrolle ville med andre ord også kunne påvirke og forme resultatet, siden jeg var kjent i området. Hadde jeg kommet utenfra, kunne likevel utfordringene blitt store. Uten et minimum av forståelse for aktørene, institusjonene, konvensjoner, kultur og praksis, ville jeg vanskelig kunne foreta en stedsanalyse. En lokal forsker, som kjenner lokale koder og stedsånden, vil faktisk ha et fortrinn i så måte. (Aase og Fossåskaret, 2010).

Ustrukturerte intervjuer, observasjoner og deltagende observasjon er etter hvert blitt vanlige former for kvalitativt orientert metodebruk og kan gi unik innsidekunnskap om det felt man studerer. Aase og Fossåskaret (2010) fremhever også de mer uformelle feltsamtalene som en viktig metode. I de uformelle hverdagsamtalene kan det ligge mye viktig informasjon. Tilfeldige uttalelser kan gi viktig forståelse og nye oppfatninger av de hendelsene han studerer. Feltsamtaler er altså en egen kanal for innhenting av empirisk materiale, men kan samtidig karakteriseres som en integrert del av observasjon og deltagende observasjon. I mitt tilfelle var disse uformelle samtalene i realiteten gjennomført over lang tid, og jeg satt derfor på en mengde uformell kunnskap det ville vært umulig å avdekke i et avgrenset feltarbeid.

I utgangspunktet vil det også være viktig å ha en formening om hvor makten og innflytelsen i lokalsamfunnet ligger. Like viktig er det å evne og gå inn i det statussett og de roller som åpner for samhandling med informantene. I denne sammenheng må man identifisere det statussett og de rolleforventninger som informantene i utgangspunktet plasserer meg i. I tilfellet Nyksund kunne det lett oppstå noen rolledilemma, siden jeg allerede er innskrevet i stedet som kommunal byråkrat og som en aktiv kulturutøver gjennom flere år. Dette er stater jeg vanskelig kan forhandle meg ut av. Det var derfor viktig å på et tidlig tidspunkt klargjøre hvilken rolle jeg tilskrev meg selv som forsker. Dette for å gjøre aktørene kjent med prosjektet, og hvilke rolle jeg ønsket å ha i denne sammenhengen. I denne situasjonen måtte

jeg ta et overordnet blikk på samfunnet, samtidig som jeg benyttet meg av ulike teorier for å forstå den. Det er imidlertid ikke alltid aktørene i lokalsamfunnet har forutsetninger for å forstå den teoretiske tilnærmingen eller de mål jeg hadde. Derfor måtte jeg forenkle mitt teoretiske utgangspunkt i samhandlingen med enkelte aktører og heller benytte dette mer spesifikt i analyseprosessen.

I enhver studie av et lokalsamfunn er det avgjørende at man har klare mål for forskningen slik at en klarer å fokusere på det som er viktig. Å definere en klar målsetting kan være en omfattende prosess. Tilgang til personer med relevant kunnskap, informasjon og ressurser vil være vesentlig. Det samme gjelder tilgang på et godt teoretisk grunnlag som forklarer de ulike prosesser og problemstillingene jeg ønsket å forske i. Kombinasjonen av innside- og utsidekunnskap vil her være viktig. Til tross for mitt lokale utgangspunkt, ville det være høyst usikkert om min kunnskap var reell innsidekunnskap, eller om min oppfatning av stedet egentlig bare var generelle blikk fra en utenforstående. Ved å bruke riktige informanter, kan man få god hjelp til å komme på innsiden av samfunnet. I studier av små tette samfunn som Nyksund, vil det være behov for noen grad av anonymisering, men det vil være vanskelig å anonymisere hele stedet. Dette ble tidlig avklart med respondentene. Når man skal formidle kunnskap om små tette samfunn vil full anonymisering være nesten umulig. I denne erkjennelsen er det klart at jeg også må være forberedt på reaksjoner fra lokalsamfunnet om funnene eller resultatene ikke harmonerer med deltageres forventninger.

4.1 Kvalitative forskningsintervju

Når jeg startet prosessen i Nyksund, delte jeg denne grovt inni fire faser (Johannesen m.fl, 2010). For det første måtte det defineres mål og tematisering av forskningen. Den mest åpenbare kvalitative forskningsdesignet for meg, var fenomenologi som beskriver menneskers forståelse og erfaringer med et fenomen.

For det andre måtte jeg vurdere hvordan datainnsamlingen skulle foregå. Her måtte jeg være bevisst på utvalgsstørrelse, utvelgelsesstrategi og rekruttering. Dataene må være mest mulig representative og pålitelige i forhold til spørsmålsstillingen. Kvalitative data kan være observasjon, intervjuer og gruppesamtaler, som dokumenteres gjennom tekst, lyd og bilde. Den tredje fasen i prosessen er selve analysen, som i dette tilfellet bearbeides gjennom tekst.

Det som bestemmer valg av metode er i første rekke problemstillingen. Hvis man ønsker en inngående fenomenologisk studie, som i mitt tilfelle var stedsidentitet og forståelsen av stedet, ville det være naturlig å gjøre en observasjonsstudie, eventuelt i kombinasjon med

intervjumetodikk, altså en kvalitativ tilnærming. Avgjørende for metodevalg var også hvilke ressurser som er tilgjengelig og tidsramme for prosessen. Siden omfanget av denne oppgaven ikke er så stort og det pr i dag ikke bor så mange mennesker fast i Nyksund, valgte jeg strategisk ut fem forskjellige intervjuobjekter som hadde forskjellig bakgrunn og motiver for å være i Nyksund. Disse ble i god tid i forveien forespurt om å bidra. Ingen svarte nei eller tok forbehold under intervjusituasjonen. Utgangspunktet for utvelgelsen i kvalitative undersøkelser er ikke nødvendigvis representativitet, men hensiktsmessighet. Det finnes ulike måter å sette sammen strategiske utvalg på og hvilke utvalgskriterier som brukes, er altså avhengig av problemstillingen og hva som er praktisk og hensiktsmessig å gjennomføre. Ensartede utvalg kan gjøre det vanskelig å få frem forskjeller mellom mennesker som studeres, mens uensartede grupper kan gjøre det vanskelig å observere klare likhetstrekk og tendenser man ønsker å få frem i undersøkelsen

4.2 Beskrivelse av Faktamaterialet og forskningsintervjuene.

I tillegg til intervjuene med 6 utvalgte informanter benyttet jeg også en rekke andre kilder som tidligere studier, historiske dokumenter, offentlige dokumenter, bøker, avisoppslag samt bildemateriale fra Nyksundprosjektet og nyere lydopptak fra foredrag om Nyksund. Jeg skylder også å gjøre oppmerksom på at jeg som kultursjef, har deltatt aktivt i oppbygginga av museets utstilling og historikk om Nyksund, og i den historiske delen i stor grad også har benyttet meg av egen kunnskap om stedet. I tillegg til dette har jeg selv deltatt på et tjuetalls fellesmøter med ulike aktører de siste årene, og har også grunnlag for å bruke denne erfaringen som kilde, jfr Wadel (1999). Ved bruk av denne kunnskapen, som et slags observasjonsstudie, supplert med intervjuer, vurderte jeg å ha kunnskap nok til å fortsette analysen. Antall intervjuer har i utgangspunktet ingen øvre grense, siden man kan gjennomføre dette helt til det ikke finnes mer relevant informasjon. Kvalitative intervjuer må tilrettelegges, og Johannessen m.fl. (2010) skiller mellom strukturerte, ustrukturerte og semistrukturerte intervjuformer.

Jeg valgte å benytte semistrukturerte intervjuer, eller intervjuer basert på intervjuguide. Denne metodikken befinner seg mellom ytterpunktene strukturerte og åpne intervjuer, og er den formen jeg mente vil egne seg best i denne studien. Intervjuguiden er ikke et spørreskjema, men en liste over spørsmål man skal gjennom i løpet av samtalen. Arbeidet med intervjuguiden ble derfor et meget sentralt forarbeid før samtalen. Mine erfaringer med bruk av denne metoden var god. Når man hadde kommet inn på et tema, falt samtalen lett og det følte naturlig å stille oppfølgingsspørsmål for å få utdypende informasjon. Det ble også

mulig å skifte tema, hvis respondentene kom opp med ny og annerledes informasjon enn den jeg hadde tenkt. Delvis strukturerte intervjuer gir en god balanse mellom standardisering og fleksibilitet (Johannessen m.fl.2010).

I forkant av selve studiet har jeg som sagt deltatt i flere dialogbaserte verksteder blant aktørene. I stor grad har den innleide konsulent som ledet disse møtene brukt det Farner (2008) betegner som verkstedmodellen. Som deltagende observatør på disse møtene fikk jeg gjennom disse prosessene innsikt og kjennskap til problemstillinger som jeg også kan anvende i denne studien. Noe forenklet hevder Farner at prosessen forutsetter å transformere kunnskap til handling gjennom en ubrutt dialog og menneskelige relasjoner. I dette tilfellet var bl.a innbyggerforeningen, næringsliv og kulturorganisasjoner relevante aktører. Det samme var kulturminneorganisasjoner, og kulturminneforvaltningen på fylkes- og statlig nivå.

I løpet av prosessen har kunnskapsoverføring mellom de ulike aktørene både ført til økt kunnskap, men også tilsynelatende økt forståelse mellom de ulike aktørene. Effekten av dette er at planprosessen har skapt nettverk og relasjoner som sannsynligvis varer lengre enn selve prosessen. I prosessen rundt planarbeidet i Nyksund fikk jeg mange innspill om aktørenes praktiske utfordringer og ulike motiver for å være der. Jeg fikk også mulighet til å avdekke ulike konstellasjoner og ulike meningsbærere. I forhold til maktballansen i gruppen, kunne jeg danne meg et inntrykk av hvem som dominerte og hvem som trakk seg ut.

Oppsummert kan man si at kvalitative intervjuer gir større fleksibilitet enn ved strukturerte spørreskjema. Gjennom samhandling og observasjonsstudier, vil man kunne rekonstruere hendelser og oppfatninger fra informanten, som ellers ikke ville vært mulig. I studien var de semistrukturerte intervjuene med på å avdekke en del avvik i forhold til hvordan uttalelser kunne oppfattes når de ble fremsatt i dialogverkstedene. Dette gav meg verdifull tilleggsinformasjon og bidro til å male et bredere bilde av aktørene i Nyksund.

Kapittel 5 Sosiokulturell analyse – en tilnærming

5.1 Innledning

I denne analysen har jeg valgt å følge noen utvalgte hovedfortellinger om stedet. Først vil jeg, med utgangspunkt i stedets historie og fysiske materialitet forsøke å beskrive den fasinasjon og det engasjementet man føler at de som besøker og bruker stedet hadde - og enda har i dag. Gjennom min beskrivelse av stedet som et unikt lokalsamfunn og fiskevær vil jeg først vise eksempler på hvordan man skaper og konstruerer stedsbilder (Røe og Vestby.2013) i perspektiv av Sence of place. Beskrivelsen av stedet, kan i utgangspunktet oppfattes som om det bygger på ideen om ”genius loci”, eller stedets ånd, som er beskrevet av Nordberg – Shultz (Førde m.fl.2013:45). I dette perspektivet har stedet en egenart og identitet som kan avdekkes gjennom å forstå stedet slik det fremstår som fysisk fenomen, nærmest uavhengig av sosiale og kulturelle forhold. I en sosiokulturell analyse må man imidlertid også belyse de kulturelle sidene, som trekker inn menneskelige erfaringer, historier, forståelseshorisonter og interesser - motstridene interesser og maktperspektivet. Summen av disse stedsbildene vil igjen være en premissgiver for hva som skjer i Nyksund i dag.

Andre del av analysen, kapittel 6, vil jeg strukturere ut fra de to øvrige dimensjonene stedsbruk og stedsinteresser. Røe og Vestby (2013). Stedsbruken vil kunne avdekke hvordan stedet igjen er blitt tatt i bruk på nye måter og til ulike formål og hvordan sosiale praksiser er i ferd med å etablere seg. Stedsinteressene vil presentere de ulike interesser, interessekonflikter, interessekonflikter, interessekonflikter og allianser som dannes av de ulike grupperingene som bruker stedet i dag. I denne forbindelse vil jeg beskrive hvordan det stadig skiftende aktørbildet og de ulike relasjonene i et samspill er med å videreutvikle og konstituere et sted som man i utgangspunktet trodde var dødsdømt. Gjennom Doreen Masseys teori om ”a global sence of place” vil jeg vise hvordan Nyksund er i ferd med å redefinerer seg i en ny kontekst som et åpent, flytende sted hvor dynamikken mellom gamle historier, ulike entreprenører og tilsynelatende fravær av sosiale strukturer skaper nye relasjoner og konstituerer stedet på en ny måte.

Som en avslutning, i kapittel 7, vil jeg forsøke å utlede noen årsaker til utviklingen fra det ”ikke -moderniserbare” og overgitte fiskeværet Nyksund, slik man så det på 70-tallet, til at stedet nå har endret karakter til et postmoderne samfunn i 2013.

5.2 Hva er det med Nyksund? – Stedsbilder

Nyksunds spesielle fysiske struktur og bestandighet vil, etter min vurdering, uansett danne grunnlaget for stedets redefinering og nye image. Tomme bygg er i ferd med å få nytt liv og en transformasjon av det gamle fiskeværet til noe jeg velger å kalle et ”turistvær” er i gang. Det er derfor på sin plass i denne analysen først å beskrive stedets fysiske og materielle særegenhet. I tillegg til den materielle og fysiske tilnærmingen, som jeg mener man ikke kommer utenom å måtte beskrive for å forstå det menneskelige engasjementet, er det særlig to betraktningmåter jeg har vektlagt. For det første må man betrakte stedet i et relasjonelt perspektiv. Det vil si at jeg velger å se Nyksund som en kontinuerlig sosial prosess, som Doreen Massey henviser til i Aspen og Pløger (1997). Når man ser på Nyksund i dette perspektivet, altså som åpent og dynamisk, er min ambisjon også å avdekke aktørenes ulike interesser, ulike tilhørighet og ulike motiver for å reetablere fiskeværet.

Den andre betraktningmåten, som i stor grad bygger på den første, tar utgangspunkt i at stedet også kan forstås som en sosial konstruksjon. I følge Røe (2010:306), blir steder til gjennom de ulike erfaringer og fortellinger som sirkulerer og repeteres. På denne måten, hevder han, gir dette et samlet bilde av, eller bygger opp under myter om stedet. For aktørene dette gjelder, kan de godt være ubevisst sitt eget forhold til slike representasjoner.

5.2.1 Nyksund som geografisk sted og materiell konstruksjon.

Når det gjelder sted som fysisk og materiell realitet, kommer vi ikke utenom at begrepet location er avgjørende for å analysere både stedsidentitet og sted i en sosial kontekst. Det fysiske preget på stedet vil nesten alltid påvirke identiteten. Eksempelvis vil materielle og fysiske endringer i et fiskeværmiljø - fra mottak- og industriproduksjon til såkalte kulturnæringer - endre identitet og senere også sosial praksis.

I følge Nyseth mfl.(2007:kap11), vil stedsutvikling nesten alltid ha et aspekt av materiell endring ved seg. Både de materielle og bygde strukturer, samt naturlandskapet, vil være et utgangspunkt i enhver form for utvikling av steder. For mange steder vil denne endringsprosessen være representert av stedets arkitektur eller andre fysiske byggverk som sier noe om stedets identitet, tidsepoke og funksjoner. Utgangspunktet for Nyksunds utvikling er det fysiske landskapet stedet har vokst frem i. Sammen med landskapet gir bebyggelsen stedets identitet og eksistens (Relph, 1978).

Nyksund oppfattes av mange som unikt der det er lokalisert på to små holmer ytterst i havgapet, sammenføyd til fastlandet med moloer. Det særegne landskapet og det unike bygningsmiljøet er faktorer som fasinere og engasjerer de som besøker stedet. Innledningsvis i kap. 3, viste jeg til Berg og Dahle (2004) og deres henvisning til Kyllingstad`s utsagn (2002:41): *Forstår man ikke naturgrunnet, forstår man ikke stedet. Individuell topografi, geologi og klima danner stedets ufravikelige fundament.* Gjennom egne observasjoner, samtaler og andre data, registrerte jeg at nettopp møtet med landskapet og fasinasjonen over den bymessige bebyggelsen var sentral hos de aller fleste informantene. Dette voldsomme og overraskende møtet med stedet kan være en av de kreftene, eller i hvert fall en utløsende faktor til de prosesser som har funnet sted etter at stedet ble ”dødsdømt” i 1972. I samtaler med informantene kan man ikke si at det er en eneste sannhet for hvordan stedet oppleves. Det er minst to faktorer, hodet og kroppen til den som observerer og opplever selve stedet i seg selv. Hvorfor Nyksund kan oppleves så sterkt beskriver arkitekt Tarald Lundevall, professor ved AHO og partner i Snøhetta AS, under Nyksundkonferansen 2012:

Det er noen grunnleggende kvaliteter med Nyksund som mange forskjellige mennesker likevel vil oppfatte på en likeartet måte, men på samme måte som et kunstverk vil et sted gi hver enkelt ulik refleksjon, avhengig av hvem de er.

Når man, som Lundevall, beskriver stedet ut fra et arkitektfaglig blikk, kan man i utgangspunktet fort komme til å anvende beskrivelsen ut fra perspektivet «location», altså kun ved bruk av objektive beskrivelser av f.eks landskap og bygningsstruktur og statistikk som befolkningsdata og næringsliv. Lundvalls beskrivelser er imidlertid mer i tråd med Norberg-Schulz - tradisjonen og er langt fra nøkterne. De er heller maleriske og lyriske, og hans fortellinger er dermed mer i tråd med det å konstruere bilder av et sted. Jeg har i denne oppgaven valgt ei sense of place – tilnærming også i beskrivelsen av det materielle, siden det i denne sammenhengen er opplevelsen av det fysiske som er interessant.

I et sosiokulturelt perspektiv reproduseres og transformeres et sted gjennom sosiale og kulturelle prosesser som involverer ulike aktører. (Førde m.fl., 2003). Selv om Nyksund har en atmosfære eller ”aura” som svært mange oppfatter likt, betyr ikke dette at stedet er konstruert gjennom de samme prosessene. Det er derfor viktig å ha med seg tanken om at noen stedsrepresentasjoner er mer dominerende enn andre og dermed kan utelukke eller gjøre andre erfaringer mindre betydningsfulle. Når enkeltfortellinger får dominere stedsutviklingen, vil politikk, språk og praksis normaliseres og det vil bli vanskelig å finne alternative eller undertrykte fortellinger.

5.2.2 Det finnes bare ett Nyksund – men mange fortellinger om Nyksund

Lundevall kom som nyutdannet arkitekt til Øksnes i 1975, og var en av initiativtakerne bak Nyksundutredninga (1978). Han har de siste 35 årene stadig kommet tilbake til Nyksund, både med studenter, kolleger fra inn- og utland og med andre gjester:

Jeg vil våge påstanden at i sitt første møte med Nyksund har alle, på ulik måte, blitt grepet av fasinasjon og en slags andaktsfull stillhet. Måten man kommer inn til Nyksund på, fra fjellet, fra havet eller langs veien - de fleste mennesker, uavhengig hvem de er eller hvilken bakgrunn de har, blir fasinert når de kommer inn i havna, i by - rommet. Er dette mulig? En by i havet?

Det å komme til denne ansamling av bygninger, så langt ute i periferien med den vitalitet disse bygningene bærer med seg, opplever mange som veldig sterkt. Det er det Lundevall fremhever som det unike med Nyksund, mer enn de enkelte bygningene. Det de som kommer utenfra ser, er også det romlige scenarioet utenfor selve Nyksund. Et fantastisk, vilt og annerledes landskap mellom fjellene og havet. Møtet med byen i havet forteller noe om hvordan mange opplever det første fysiske møtet med stedet, men opplevelse av et sted dreier seg også om tid. Nyksund oppleves nok noe annerledes i dag enn i 1975. Likevel hevder Lundevall at det er noe som er konstant i Nyksund. De materielle strukturene og landskapet ligger der, og gjennom disse forutsetningene forteller stedet om en mentalitet og stedsforståelse som har vært med å organisere og tilrettelegge samfunnet over tid – og kanskje også er med å legge premissene for hvordan Nyksund er i dag? De historiske fortellingene om Nyksund, som mange har et forhold til, viser seg også å være svært viktige for utviklingen av Nyksund. Dette til tross for at det kanskje ikke ble oppfattet slik da de første turistetableringene fant sted på 90-tallet. En informant forteller:

Vi forsøkte å ta vare på de gamle tingene og lære oss historien om Nyksund, med de lokale var ikke så interessert i det. Da Karl Heinz begynte å samle på gamle ting, mente folk det var søppel, men nå, ti år senere, har vi fått museum. Gjennom det å leve her har vi forsøkt å ta vare på historien og fortelle den til våre gjester, for den gang var det ikke interesse fra de som kom herifra til å gjøre det.

I utgangspunktet ville man kanskje si at det er i Lofoten man finner denne fiskerværarkitekturen, eller denne måten å organisere fiskeværerne på. I Vesterålen vil man på grunn av topologien finne en dypere strandflate som gir et større landskapsrom. Yttersida i Vesterålen er imidlertid landskapsmessig like visuelt sterk som det man finner i Lofoten. Det som er så spesielt med Nyksund, er den sterke konsentrasjonen med bygninger i en så avsides geografisk sammenheng. Ved første øyekast ser man umiddelbart at det fremstår som en liten by. Lundevall utdyper dette på Nyksundseminaret 2012:

Jeg har gransket flere fiskevær langs kysten. Det er ingen fiskevær som har så høy bygningsmessig tetthet som Nyksund. Nyksund er helt i særklasse når det gjelder graden av urbanitet eller tetthet, som jeg tror alle registrerer bevisst eller ubevisst.

Lundevalls beskrivelse av Nyksund vil mange kjenne seg igjen i. Når man betrakter Nyksund fra fjellet Nyken, eller når man ser bebyggelsen nærmer seg for hver kronglete sving når man kjører mot stedet, så ser man virkelig at dette er en by i havet. Dette er ikke fiskarbondens materielle strukturer og livsrom som vi ellers er kjent med langs fjordene i Nord-Norge. Dette er en materiell struktur, eller et verktøy, for å muliggjøre en bestemt tilpassning innenfor fiskerinæringa, med svært urbane trekk. Med de riktige bildene og vinklene er det med litt fantasi som å reise til Venezia, bygningsstrukturen har sin fortelling – en by i havet.

For å forstå hvordan den urbane bygningsstrukturen, som er så spesiell for Nyksund, har vokst frem, må man derfor også ha med seg hvordan samfunnet og aktørene tidligere har organisert seg for å få samfunnet til å fungere på basis av de fysiske omgivelsene man hadde som utgangspunkt. Lundeval trekker frem det han kaller fiskerikulturens «stofflighet» og tette samarbeid. For å forstå bygningsstrukturene og plasseringen av denne byen, midt ute i havgapet, må man se for seg hvordan samarbeidet mellom mannskapet foregikk på havet. Hvordan samarbeidet mellom båtene fungerte, og på land, hvordan familier samarbeidet og tilpasset seg hverandre og ikke minst å se at også barna tok del i sine oppgaver svært tidlig.

Den spesielle materielle strukturen – bryggene og havna som det åpne byrommet – skaper derfor muligheter for reetablering av fiskeværet på en helt ny og spesiell måte. Lundevall fremhever de bygningsmessige kvalitetene slik:

Den moderniserte fiskerinæringas bygninger i dag, er så industrielt preget at de mister de kvalitetene som århundrelang utvikling har båret frem. Man mister også de kvalitetene som tradisjonen bygger på. Her hadde man øvd seg på, gjennom et par hundre år, å bygge den ideelle brygga, med sin utforming, høyde, bredde materialvalg osv. Slik utvikles det arkitektoniske former med høyere kvalitet. Alle er enige om at det arkitektonisk er mer riktig enn hurtig endrede og industrielt pregede bygninger som vi ser i dag.

Etter brannen i 1934, ble det blant annet bygget fire større brygger som står der fortsatt. De er med andre ord ikke så veldig gamle, men de glir arkitektonisk godt inn og er inngående tuftet på tradisjon og praktiske løsninger. Betongbryggene, med front av tre, er sikre avklarte enkeltbygninger som likevel harmonerer med det øvrige. Man kan ikke si at dette er stor arkitektur, men det er en erfaringsbasert, innsiktsfull, solid handverks kultur, knyttet til de funksjoner bygningene hadde. I Nyksund var det et intenst virksomhetsnivå, med to-

nivåkaier, og en veldig oppfinnsomhet i løsninger for å skape arbeidsrom på et så begrenset areal. Dette er et potensial som også kan utnyttes i dag, men kanskje til andre formål.

Ett annet spesielt trekk er det kontinuerlige kailøpet på to nivå som vi ser i Nyksund. Dette var et offentlig tilgjengelig rom og der fantes i liten grad private komponenter, men de ble brukt i felleskap ut fra sin funksjon. Rent funksjonelt var de laget slik at alle kunne benytte kaiene felles, nesten som man gjør i byenes torg. Jeg vil tro at på 30 tallet kunne alle benytte dette rommet som man brukte torget i en hvilken som helst by. Også Lundevall fremhever denne by-kvaliteten , som han hevder er unik for Nyksund:

Dette er unikt som fiskevær. I fiskeværsegmentet i Nord-Norge finnes ikke denne form for offentlige byrom. I Henningsvær finnes det også mange lange og romlige trekk, men uten at man kan ha kontakt med de som jobber på den andre sida, slik som den trange havna i Nyksund åpnet for. I dette by-rommet kan man snakke sammen over havna. Sånn sett er også Nyksund unik.

På gamle bilder kan man tydelig se strukturene av disse sammenhengene rommene, delvis åpne, delvis overdekket, delvis lukket og man ser fort for seg hvordan dette var en maskin for å møte ulikt vær, logistikkbehov, produksjon og lagring. Det var et gigantisk intrikat verktøy for å muliggjøre ei næring. Nyksunds fastboende besto ikke bare av fiskere, men hadde først og fremst til oppgave å ha en betjenende med en rekke servicefunksjoner til de tilreisende fiskerne. Stedets struktur var tilrettelagt for at bygningsmassen skulle håndtere de ulike arbeidsfunksjonene. Også i dag innbyr bygningenes fysiske struktur til at mange ulike, og nye typer oppgaver og aktiviteter er i ferd å fylles i dette miljøet.

I følge Nyksundutredninga (1978) og informasjon jeg har fått gjennom mine kilder har det, gjennom historien bodd mange mennesker med initiativ og vilje til å skape sin egen fremtid i Nyksund. Også de som bor her i dag har mange av de samme karaktertrekkene. Historisk sett, var det mange faktorer som gjorde dette mulig, men en vesentlig del av dette, henger sammen med økonomiske strukturer og de lokale mulighetene som fantes. I Nyksund hadde en åpen økonomisk struktur. Flere større aktører sto for den økonomiske aktiviteten. Her var ingen enerådende væreier som stort sett kunne gjøre som han ville. Til Nyksund kom det derfor stadig nye mennesker med ulik bakgrunn og kunnskap. Disse fikk stor innflytelse på utviklingen. Nyksund ble på mange måter en smeltedigel med mange forskjellige aktører og grupperinger. Derfor utviklet Nyksund seg mye mindre statisk enn andre bygder og småsteder langs kysten. Dette er også et kjennetegn ved dagens Nyksund, der flere ulike aktører har fått mulighet til å kjøpe seg inn i stedet for å skape en framtid, i følge en informant:

I gamle dager var det rom for dette. Man hadde ingen fasit på utviklinga og det tror jeg er viktig i dag også.

I samtaler med en av de tyske aktørene fikk jeg også refleksjoner over hvilken betydning denne åpenheten har hatt for dem:

Når vi tenker 100 år tilbake, så bodde det mange forskjellige mennesker her. Man blir imponert over hvordan de levde. Det viser at mennesker kan tilpasse seg og det er noe å tenke over i dag. For 150 år siden, hvis de ikke hadde penger, så kløret de seg fast og fikk til noe. Slik tenkte også vi når vi startet opp her – at alt går an.

Da Nyksund ble avfolket bestod stedet av flere ulike eieraktører; private hus, bedrifter og mest av alt offentlige aktører som kystverk og kommune. Etter at den Internasjonale Nyksundstiftelsen ble nedlagt, satt kommunen igjen med råderetten over en rekke eiendommer. I 2003 ble det gjort vedtak om at grunnen til tomtefestede bygninger, samt enkeltbygg kunne selges ut. Dette har gjort at mange ulike aktører, med varierende økonomiske forutsetninger kunne etablere seg på stedet.

5.2.3 Stedsfølelse som drivkraft

I årenes løp har mange ulike aktører og mer utenforliggende faktorer som økonomi og teknologiske fremskritt satt sitt preg på Nyksund, men hvordan har de ulike stedsidentitetene og oppfatningene om stedet vært med å prege denne utviklinga, og hvordan kan man si at den gamle historien, som flere informanter hevder ”sitter i veggene” bidra til å rekonstruere stedet i dag?

I likhet med mennesker kan også steder identifiseres forskjellig. De som besøker Nyksund vil på ulik måte oppfatte fortellingene om stedet og de prosesser som har bidratt til at stedet har gjenoppstått. Disse fortellingene åpner opp for tilknytning, engasjement og involvering. Stedsbildene i dag er sosiokulturelle størrelser i stadig bevegelse. De ulike aktørene har forskjellig ståsted, de lever sine liv i stadig bevegelse og influeres av nasjonale og globale endringer i både politikk, økonomi og ikke minst de teknologiske omveltninger som skjer i stadig økende tempo. Denne stadige bevegelsen er også med å redefinere Nyksund. Selv om de geografiske og fysiske rammebetingelsene på et sted tilsynelatende fremstår som stabile, kan disse ha en dynamikk i seg som gir stedet en ny mening over tid. Selv om Nyksund, utenfra, kan se ut som et avklart og definert sted, vil de ulike aktørenes ståsted og erfaringer, bakgrunn, interesser og forventninger, være gjenstand for diskusjoner og forhandlinger.

5.2.4 Nyksund - sett i perspektiv av Sence of place

At stedets materialitet og fysiske omgivelser påvirker de som bruker stedet blir langt på vei bekreftet fra mine informanter. De fleste beskriver atmosfæren og følelsen av urbanitet, til tross for at antall mennesker på langt nær skulle tilsi dette. En som pleide å være her som barn, siden familien kom herfra, forteller:

Alle som kom hit på slutten av 50-60 tallet kan sikkert beskrive dette som et eventyrlig sted. Det var på sett og vis den første byen jeg kom til. Man kom gående over moloen som var av sement mot alle disse store husene, og siden det bare var grusveier i Vesterålen tenkte jeg at dette var nesten som å gå i en by.

Følelsen av by-rommet og det urbane midt ute i den ville naturen kommer også til uttrykk hos flere. En annen informant som er født og oppvokst i Nyksund beskriver stedet slik:

Så er det den fasinasjonen som de fleste har, nemlig det voldsomme møte med naturen, været og den tette bygningsmassen. Dette var jo som en liten by, men på et lite område, så vi gutta tror jeg kjente hver stein og hver hule i Nyksund. Det er jo tross alt ikke Grünerløkka vi snakker om.

Gjennom samtaler og observasjoner registrerer jeg at de fleste informantene starter med å beskrive Nyksund ut fra perspektivet location, altså en mer objektiv beskrivelse, ut fra stedets ytre objektive, fysiske og materielle betingelser. Det fascinerende er samtidig hvor raskt informantene følger opp denne beskrivelsen med hvordan stedet påvirker dem når de kommer hit. Stort sett alle beskriver stedet som en by og fremhever tettheten og intimiteten som en kontrast til de sterke naturopplevelsene de opplever før de ankommer Nyksund. På slutten av 90-tallet kommer en av mine tyske informanter til Nyksund. Også hans første møte med Nyksund er fasinasjonen av byen i havet:

Jeg ble spesielt fasinert av at vi var så langt utenfor sivilisasjonen. Det er bare 15 km på dårlig vei til Myre, samtidig var vi alene i en liten by, ikke bare alene på ei hytte langt borte. Det var noe her, strukturene og husene, en historie å bygge på og vi ville gjøre noe her.

5.2.5 Energien i Nyksund – kreative krefter aktiveres innenfra.

Den rådende metoden i stedsanalyser har i følge Røe (2010) vært med utgangspunkt i Nordberg -Shultz ide om "genius loci" eller stedets ånd. I den praktiske anvendelsen av denne, i utgangspunktet fenomenologiske analysen, konsentrerer man seg ofte om å beskrive stedets historiske utvikling, de fysiske forutsetningene og ikke minst naturgrunnlaget som noe konstant. I følge Røe (2013) blir denne metodikken i for stor grad tilbakeskuende og tar lite hensyn til hvordan mennesker erfarer, forstår, bruker og knytter seg til stedet i dag. Man mister med andre ord fokus på at steder alltid er i endring og består av et mangfold

stedshistorier. For å kunne se Nyksund innenfra må man derfor også erkjenne at noen av de som bruker stedet i dag ønsker å bevare noe av det gamle samtidig som andre ønsker å endre stedet. En av mine eldre informanter, som opplevde Nyksund som et aktivt fiskevær i etterkrigstiden, representerer på mange måter den konserverende kulturen på stedet:

Nyksund, slik det ligger i dag, må betraktes som en manifestasjon på hva Nyksund en gang var og den unike kulturen der.

Bygningsmassen og infrastrukturen forteller om levd liv, historikken er dokumentert og historien sitter i veggene. Stedet som helhet og bygningene forteller om livet i Nyksund, samværsformer, økonomisk tilpassning, men også litt om livet i dag og de utfordringer man har. Stedet ligger der, men åpner for nye fortolkninger og fortellinger.

Begrepet sence of place bygger både på stedsopplevelse og stedsfølelse, og beskriver forholdet mellom menneske og sted, i motsetning til begrepet "location". I møte med mine informanter ble det umiddelbart klart for meg at en tydelig fellesnevner var at deres kreativitet ble aktivert i sine første fysiske møter med stedet, at stedet og omgivelsene har en slags påvirkning. Jeg registrerte blant annet en felles faktor mange av mine informanter fremhevet i forlengelsen av dette, nemlig energien i stedet, eller den kreative kraften de kjente at stedet i seg selv utstrålte. Det er ikke gitt at alle føler dette like sterkt, men som en informant uttrykker det gjennom det han selv beskriver som en litt frimodig refleksjon:

Ruinen har i Europeisk kunsthistorie en særlig sterk plass i den tyske og østeuropeiske kunsthistorien, Kaspar, Friedrich, David og flere, hadde ofte ruinen som tema. Ruinen var også et viktig element i romantikken, både i lyrikk og kunst. Det er noe som for meg til å tro at det er en viss type mennesker, med et kanskje romantisk utgangspunkt som tar disse sterke inntrykkene. Stedet i seg selv er så sterkt at vi også må konstatere at Nyksund er ikke noe for alle, men tiltaler nok personer med en romantisk livsanskuelse. Det er så sterke elementer her, at hvis ditt hode er konstruert for å ta slike signaler, så har Nyksund noe sterkt.

Kanskje har denne refleksjonen noe for seg? Opp gjennom årene har jeg møtt mange mennesker som har besøkt stedet. De fleste forteller entusiastisk om "ruinen", om forfallet og om gjenoppbyggingen, mens andre igjen uttrykker skuffelse og beskriver en slags deprimerende følelse av å ha besøkt et sted som har hatt sin tid, men ikke er der lengre. De færreste er uberørt og likegyldig etter et besøk der. En utøvende kunstner sier det slik:

Den fasinasjon jeg hadde av denne spøkelsesbyen var det jeg søkte da jeg i 2001 flyttet hjem til Vesterålen etter ti år i Oslo. For meg var det omgivelsene og bygningsmiljøet slik det sto frem som et urbant ruinlandskap som fasinerte meg, noe vi ikke har noen

andre steder i Vesterålen. Jeg tror at det er denne romantiske fasinasjon som drar spesielle mennesker mot Nyksund.

Og det er noe med turen utover, fra du runder Kråknesbrekka, ser byen flyter ute i havet, før stadig nye blikk for hver sving fører deg nærmere og du til slutt er der. Min informant fortsetter:

Så kommer du over moloen, ting viser seg, noe skjuler seg... Du har et sted der du føler deg alene og fantasien kan løpe fritt.

En annen av mine samtalepartnere, som er kunstner, uttrykker også møtet med den voldsomme energien slik:

Det er en form for urban energi man ikke opplever i andre norske bygdesamfunn. Størrelsen på stedet tilsier at Nyksund heller ikke skal ha det. Men jeg tror mange blir veldig oppmerksom på den tiltrekningskraften stedet har. Bygningene er på sett og vis som en liten by, og man føler at historien og energien sitter i stedet selv om her ikke er aktivitet og mennesker, og det er noe jeg som billedkunstner finner stor inspirasjon i.

Nyksund har dokumentert det særegne med stedet i et kulturhistorisk perspektiv. Det gir et grunnlag til å fortelle om hva bygningene rommet og om stedets historie generelt. Uten disse fortellingene en Nyksund en kulisse uten liv. Et vakkert sceneri, men ingenting mer.

Som en av mine informanter uttrykker det:

Det viktigste er kanskje ikke hvordan bygningene brukes i dag, men bruken av Nyksund i en ny kontekst må ta hensyn til og vise pietet til den historien som har vært.

5.3 Oppsummering

Gjennom de stedsbildene jeg har vist til nå i denne analysen er det vanskelig å komme utenom de fysiske betingelsene og den sterke historien Nyksund som sted representerer. De fleste som besøker eller bruker stedet fremhever dette. Fellesopplevelsene; naturen, bystrukturen, historien og den energien mange beskriver er et likt utgangspunkt, men stedet blir likevel forstått og fortolket ulikt. Som Massey (1991) påpeker er også de sosiale aktiviteter og de ulike sosiale relasjonene hele tiden aktivert og de overlapper hverandre kontinuerlig. I dette skjæringspunktet møtes menneskene, de føler tilhørighet, engasjement og identifiserer seg med Nyksund. I dette perspektivet kan man også ane Agnews tredje begrep om sted, locale, som beskriver en gjensidig påvirkning mellom menneske og sted. Mennesker påvirker stedet gjennom sosial aktivitet, samtidig som stedet også påvirker disse aktivitetene. Nyksund er arenaen hvor denne samhandlingen foregår, men stedet er samtidig i denne betydningen

konstituert av hvert enkelt individ gjennom denne samhandlingen. I den neste delen av analysen vil jeg komme tilbake til hvordan de ulike stedsinteressene og stedsbruken påvirker og rekonstruerer stedet i dag.

Kapittel 6 Stedsinteresser og stedsbruk

Først i denne delen av analysen vil jeg fokusere på stedsinteresser, og da spesielt menneskenes motiver for å etablere seg på stedet og hvordan det relasjonelle i Nyksund bidrar til endringer og fremdrift. Dette kan komme til uttrykk i sosiale praksiser, likhet og ulikhet, samt allianser og maktrelasjoner. Som jeg har forsøkt å få frem i første del av analysen, påvirkes de fleste aktørene, om enn i ulik grad, av stedsbildene som allerede eksisterer, stedets historie og materielle struktur, bevisst eller ubevisst, direkte og indirekte. Videre vil jeg beskrive stedsbruken, handlinger og praksis i vid forstand, formål, funksjoner og aktiviteter som til sammen bidrar til å utvikle Nyksund.

Når man skal analysere de ulike aktørenes stedsinteresser og bruk av Nyksund er det også nødvendig å presentere de mange og forskjellige aktørene som på ulik måte og gjennom ulike interesser har engasjert seg i stedet i første rekke siden årtusenskiftet, selv om det også har vært tilløp til etableringer både på 1980- og 1990-tallet. Det er altså i lys av et flerstemmig og uoversiktlig aktørbilde man i et sosiokulturelt perspektiv må identifisere interesser, interessekonflikter, allianser og interessefelleskap.

I historien om Nyksund er ikke dette en statisk prosess hvor det finnes faste ”motstandere” og ”medspillere”. Det vil alltid være vanskelig å kategorisere grupper, og i tilfellet Nyksund, med den store utskiftinga av aktører, har ikke den sosiale praksisen ”satt seg”, slik man lett kan avdekke dette i et hvilket som helst annet bygdesamfunn. Det blir derfor vanskelig å slå fast rendyrkede kategorier av aktører. Likevel kan man grovt sett skille mellom bofaste og midlertidig bofaste, mellom feriehuseiere med historisk tilhørighet og andre uten denne historiske ballasten. Et tredje skille kan være mellom investorer og gruppen av mer anarkistisk anlagte aktører, kanskje først og fremst representert med kunstnerne, mens et femte skille kan være mellom de norske og de utenlandske aktørene. Til slutt vil også de offentlige aktørene, det politiske nivå, forvaltningen og virkemiddelinstusjonene, være aktører som samspiller, eller sågar oppfattes som motspillere i relasjon til samtlige grupperinger. En informant beskriver det flokete aktørbildet i Nyksund slik:

Vi er jo forskjellige folk, og siden så mange flytter og nye kommer til, kan det være vanskelig å holde oversikten. Der er jo konstellasjoner, men de forandres. Noen er her for å tjene penger, noen er her for å realisere seg selv, mens noen bare vil være i fred. Og så har vi de som kommer herfra..

I følge Røe og Vestby (2013) inngår flere stedsinteresser i en sosiokulturell analyse. For det første økonomiske interesser, hvor investorer og gründere knytter seg til et sted ut fra

muligheten om å hente ut fortjeneste. Et annet motiv er på bakgrunn av å utvikle sosiale nettverk og relasjoner som vi ser et eksempel på da det etablerte seg flere aktører innen yoga på kort tid. Et tredje aspekt er det kulturelle, hvor et sted kan være en markør for sosial status, livsstil og verdivalg.

Røe og Vestby viser i den forbindelse til Bangnall, Longhurst og Savage (2013:46) som hevder at folks stedstilhørighet har endret karakter fra å knytte seg til steder ut fra stedets sosiale kapital til mer å vektlegge økonomisk og kulturell kapital. I følge forfatterne ser man nå en tendens til at enkeltindivider i større grad velger seg et sted som passer deres egen identitet og livsstil enn å vektlegge stabile, sosiale relasjoner der ”de hører hjemme”. Det finnes mange eksempler på mennesker som har forlatt Nyksund etter hvert som stedet har utviklet seg de siste 15 årene, samtidig som nye har etablert seg.

Under Nyksundseminaret i 2012, gjorde en teolog seg opp noen refleksjoner om hva som får det forlatte fiskeværet til å reise seg om og om igjen. Hennes refleksjoner dreier seg også om en følt energi, eller kraft. Også hun opplever at det er søkende, spirituelle mennesker som trekkes mot stedet:

Dette er jeg blitt særlig klar over etter å ha snakket med mange av de som for en tid har valgt å slå seg ned i Nyksund. Fellesnevneren fremfor andre, slik jeg ser det, er en sterk indre uro, en trang til å være i bevegelse, å bryte opp fra det etablerte. Disse menneskene er på ingen måter noen A4-mennesker, de lar seg vanskelig plassere i båas, og er ofte sin egen autoritet. Hva magefølelsen eller den indre veilederen sier, er viktigere enn hva andre mener. Samtidig er de meget åpne og lyttende, både overfor andre mennesker og ånden. Og de er svært kreative og nyskapende – og i Nyksund ser det ut til at alle er flinke snekkere...
Øksnesavisa. (07.09.12)

I følge Røe(2010) vil selv et sted som er, eller har vært tømt for folk, gi ulik mening for de som er der eller kommer dit. Dette kan gi seg utslag i motstridende følelser for de som har tilhørighet til stedet. I gårdeierforeninga, som i stor grad har bestått av Nyksunds ”gamle” aktører som har flyttet fra stedet har det, i følge flere av mine informanter, vært en skepsis mot innflytterne, de som kommer utenfra og deres ideer om Nyksunds fremtid:

I Gårdeierforeninga kom det tidligere til syne en del såre ting som gikk på fraflyttinga. Der har vært mange som har båret med seg historien og det har vært en stygg tendens med ”vi og de”. Altså ”vi som e her ifra og de andre”.

Det har vært hevdet at sted i dagens globaliserte verden får mindre betydning. Røe(2010:303) påpeker imidlertid med referanse til Harvey (1996) at denne tid-rom sammentrekningen gjør

at sted faktisk får større betydning som et ankerfeste i en urolig verden. Dette underbygges i samtalene med mine informanter. Flere fortalte om at de som i årenes løp bodde der i perioder, stadig vendte tilbake og om et slags samhold og samhørighet tidligere og nåværende Nyksundinnbyggerne har til stedet og hverandre. Dette beskrives gjennom følgende uttalelser:

Vi holdt likevel kontakten med Nyksund, med ulike jobber og kulturarrangementer, og har vel selv karakterisert oss som Nyksundværing i eksil. Det gjorde også at vi var mer aktiv på vegne av stedet de årene vi ikke bodde der.

Og fellesskapsfølelse finner man også i Nyksund, til tross for motsetninger:

Folk stiller veldig opp for hverandre når det har vært behov for det. Jeg har følt meg veldig trygg og privilegert. Til tross for at de fleste kommer utenfra er denne siden av det vi oppfatter som en bygdekvalitet blitt opprettholdt, selv om man ikke tilhører en spesiell familie eller bakgrunn. Man har på en måte Nyksund som felles ståsted, en smeltedigel.

En av årsakene til den sterke tilknytningen til stedet, selv om man ikke bor der eller kommer derfra opprinnelig, kan være de innspill jeg fikk i en uformell samtale:

Alle er tilflyttere og ingen har monopol på historien og hva Nyksund skal være. Der vi bodde før diskuterte man ikke hvilket sted dette var eller hva stedet skulle være. Det var på en måte konstant. I Nyksund er fiskeværet fraflyttet og nedlagt og man har ikke felles preferanser som klart definerer Nyksund, som historie, slekt, nabolik, vennskap eller uvennskap.

Denne uttalelsen får meg til å reflektere over noen paradoksale trekk ved Nyksund som sted i dag. Et så lite lokalsamfunn synes å ha mange av storbyens kjennetegn. Bystrukturen, med den tette og konsentrerte bebyggelsen rundt havna er et aspekt ved dette. Et annet er den store utskiftinga av aktører, og mangelen på de tette nære relasjonene man ofte kan oppleve på landsbygda. Man kan derfor karakterisere dette som et åpent sted med lite fastlåste strukturer, heller ikke på det relasjonelle planet. Til forskjell fra andre etablerte småsamfunn, mangler stedet noe av den sosiale kapital og etablerte samhandlingsmønstre som bygges opp over tid. Denne karakteren kan oppleves frigjørende for mange, men kan også oppleves som en trussel for mulighetene til å konstituere Nyksund i framtida. En informant bekrefter denne noe porøse og flytende tilstanden:

En del av dem som har flyttet hit, har vært svært unge og må andre steder for å etablere seg, det er synd, men sånn er det. Nyksund blir et stoppested.

En utenlandsk informant beskriver også Nyksund som et åpent samfunn. Samtidig som også han fremhever betydningen av stedets sterke historie, beskriver han fraværet av de faste strukturene som noe positivt:

Nyksund er ikke et fiskevær lengre, sånn som Myre og Stø. På grunn av naturen og historien vi er blitt kjent med, ser vi mulighetene til å bli her og forme våre omgivelser på en annen måte enn vi kunne gjort andre steder. Vi føler at alle som bor her har litt av de samme betingelser og utgangspunkt. Alle er veldig stolt og patriotisk for sitt eget sted, men i Nyksund kan vi i større grad være med å forme stedet gjennom den mulighet vi har her, friheten..

Til tross for den store utskiftingen av folk blir dette av stedets innbyggere tolket som positivt, og hver enkelt aktør bidrar på sin unike måte å skape fremdrift og utvikling. En annen informant ser det slik:

Mange er her noen år og så forandres de og flytter videre. Siden de gamle strukturene ikke er der, med familier og slekt, merker man veldig godt når noen nye kommer. Det er ikke det samme som når en ekstra person flytter til en by eller til Myre, det har ingen effekt, men kommer du hit, er du med å prege samfunnet med en gang. Det blir alltid en forandring for oss som bor her når nye mennesker kommer.

6.1 Krefter og motkrefter

I et hvert samfunn vil man kunne avdekke ulike krefter som drar i ulike retninger. I Nyksund kommer dette tydelig frem, kanskje spesielt siden stedet fra rundt 1990-2000 manglet et felles fundament eller et ståsted og så få mennesker bodde der fast utenom sommersesongen. En informant, som kom hit i 2001 forteller om få kontrollmekanismer hvor man fikk korreksjoner på hvordan man tok Nyksund i bruk. Man kunne på det tidspunktet okkupere en del bygg som stod mer eller mindre åpne og som ikke var renovert. Dette har endret seg etter at der er kommet flere aktive eiere i husene og flere næringsbygg er restaurert.

Da jeg kom hit bygde jeg opp Nyksund i fantasien, hva kunne vi få til her, hva kunne det bli. Nå ser vi at dette bildet lukkes mer ettersom flere hus blir tatt i bruk. Da var ikke Nyksund strømlinjeformet, men klart mer anarkistisk.

Tidlig på 2000-tallet trakk Nyksund til seg mange typer mennesker som satte sitt preg på stedet på godt og ondt, selv om de ikke bodde der fast. Flere av mine informanter trekker frem den anarkistiske tankegangen som hadde rådet i Nyksund etter at Nyksundprosjektet ble avsluttet på 90-tallet. Det at man tok seg til rette i de åpne byggene og for øvrig satte sitt preg på uterommet gjorde stedet spennende og besøke. En annen av mine informanter uttrykker det slik:

Jeg håper at det fremdeles er rom for de som har en anarkist i magen. Folk ble på den tiden ikke korrigert så mye på adferd, selv om det av og til var nødvendig, men da var det vel heller personligheter som krasjet. Jeg håper Nyksund fremdeles kan være et fritt sted med plass til mange personligheter. Vi står jo i fare til å bli en vel oppusset sørlandsby, veldig ordentlig og ”kjedelig”.

6.2 Stedsbruk – hvordan sosiale strukturer bygger opp et sivilsamfunn

Stedsbruk handler i følge Røe og Vestby (2013) om hvordan stedet er tatt i bruk på ulike måter og for ulike formål. Med henvisning til Pred, (2013:50), hevder de at et sted gjenskapes gjennom en kontinuerlig endring i sosial aktivitet og praksis. Dette betyr at Nyksund nødvendigvis også er preget av sin fortid, som er belyst i første del av analysen, men også preges av hvordan de ulike aktørene ser på sine fremtidsmuligheter.

Nyksund er i stadig utvikling. De første gründerne kom fra Tyskland, og satte tidlig et litt annerledes og ”fremmed” preg på stedet gjennom sine reiselivsetableringer. Så kom kunstnere, musikere og kulturarbeidere som utviklet sine tilbud på stedet i kortere eller lengre perioder. I kjølvannet av disse er det blitt etablert næringsaktiviteter som restauranter, overnattingsbedrifter og livsstilsbedrifter, smie, konsertarena og museum. En annen gruppe består av de ”de opprinnelige” Nyksundinnbyggerne og deres etterkommere vendt tilbake og tatt familiehusene i bruk – til ferieboliger og helårsboliger. For dem er slektsfortellingen og fortellingen om det som var en vesentlig kraft, sett i forhold til de mer kommersielle aktørene som kommer inn å ”forstyrrer” det stedsbilde de har arvet fra sine forfedre. Med få unntak engasjerer disse aktørene seg lite i de utviklingsprosesser og aktiviteter ”innflytterne” skaper, i følge flere av mine informanter. Et av unntakene er etableringen av Nyksund Brygge, hvor innehaveren er fra Nyksund. Han har lagt til rette for Museumsdrift for å kunne fortelle stedets historie, samtidig som brygga er tatt i bruk på en ny måte gjennom konsert og konferanselokaler. Dette er et godt eksempel på at det ”gamle” tas i bruk på en ny måte for å ta stedet inn i fremtida.

6.2.1 Dagliglivets sosiale praksiser

Masseys forståelse av et sted som relasjonelt, materielt og dynamisk, hvor tid og rom konstitueres og rekonstrueres av både mennesker, institusjonaliserte virkeligheter og de materielle omgivelsene vil etter min vurdering gi god forståelse av hvilke drivkrefter man har i Nyksund og hva som driver stedet fremover.

I Nyksund har det vært lite grunnlag for å holde det gamle organisasjonslivet eller de institusjonaliserte samhandlingsmønstrene og møteplassene i hevd etter fraflyttinga. I et hvert annet lokalsamfunn langs kysten har man, som en av mine informanter beskriver, opprettholdt en stedsidentitet gjennom nabolag, slektsrelasjoner og gamle historier som repeteres for å holde den kollektive hukommelsen inntakt. I tillegg har organisasjonslivet, som for eksempel fiskarlag, fiskekvinnelag, sanitetsforeninger og andre institusjoner overlevd så lenge der har vært grunnlag for dette. Man har også hatt en sterk tradisjon på felles markeringer i festlige anledninger. Alt dette forsvant i Nyksund da kontinuitetsbærerne forsvant så brått. Ikke en gang de daglige møtene i skolegården, på butikken, postkontoret eller samtalene over hagegjerdet ble opprettholdt. På den måten kan man si at de kollektive prosessene som kunne holdt liv i stedet forsvant.

I dag er imidlertid nye sosiale prosesser i ferd med å befestes, gjennom de personene som har etablert seg på stedet. Befolkningen samles ved gitte anledninger på ryddedugnader, på organiserte møter som dreier seg om stedet, og ikke minst gjennom hverdagssamtaler og besøk hos hverandre. I 2012 var innbyggerne avbildet i Øksnesavisa (25.05.12), hvor det første 17.maitoget på 40 år var blitt organisert. I desember samme år ble det i tillegg arrangert felles julegrantenning i værret. Det tar imidlertid tid å konstituere det sosiale limet i et samfunn.

6.2.2 Interessekonflikter

I 2000 etablerte Arctic Action seg i Nyksund. Dette var et firma med store ribber², hvor det fram til da fredelige Nyksund ble fullstendig snudd på hodet av 600 - hesters motorer som brølte utover havna. I tillegg økte antall serveringssteder, man arrangerte utekonserter og festivaler med økt aktivitet på nattetid. En ny gruppe besøkende ankom stedet. Min informant opplevde denne tida på nært hold:

Det meste var lite regulert, og de fleste fikk holde på med sitt. Tror ikke skjenkereglene alltid ble fulgt, i hver fall ikke utendørs, og noen oppfattet nok stedet som spennende – og litt farlig.

Til Nyksund kom også Tv selskaper fra Frankrike og Tyskland, journalister fra aviser og tidsskrifter fra Norge og hele Europa og Arctic Action fikk en voldsom publisitet om værret, selv om det innholdsmessige tilbudet og helheten i Nyksund etter flere av mine informanters mening ikke var i nærheten av å være klar for denne type aktivitet. Dette ble likevel en slags kickstart på den nye tida og på mange måter kan man si at det var gründerne bak dette

² Ribber er en type båt beregnet for stor fart, som brukes mye i reiselivsnæringen langs kysten

selskapet som for første gang bevisst markedsførte Nyksund. Men det var også noe mange opplevde som en støyende aktivitet, både motorene i havna, men også det som fulgte med festlighetene. Dette førte til en del konflikter med næringsaktørene som ønsket å markedsføre Nyksund som et stille sted. De første årene tok Holmvik Brygge imot alle typer gjester for å kunne overleve økonomisk, men vedgikk i en samtale at ikke alle kundene de fikk på denne tida representerte stillhet og rekreasjon. I denne perioden arrangerte aktørene bak Arctic Action også sine årlige reggae-festivaler, med stort publikumsoppmøte og økt blest om stedet. Samtidig hadde flere nye aktører etablert seg i Nyksund med sine tilbud om yoga og velvære og ikke minst restaurantdrift og overnatting. De reagerte på støy fra overnattingsgjestene og eierne av feriehusene, som ønsket å tilbringe sine ferier stillhet og ro. Yogabedriftene hadde en helt annen målgruppe og helt andre syn på hvordan stedet kunne utvikles og en informant fremstiller det slik:

Fra 2002 fikk man litt flere konstellasjoner og interessekonflikter. Man så at de festglade kolliderte litt med de andre, og samtidig kom det mange fra Myre etter stengetid, som trodde at man i Nyksund kunne fortsette festen.

Og det at man kunne komme fra Myre for å fortsette festen forteller kanskje litt om hvordan man utenfra oppfattet Nyksund fram til årene 2002-03. Siden stedet ble avfolket og forlatt hadde folk søkt til Nyksund og tatt seg til rette, uten at noen hadde kontrollert eller korrigert adferden.

På mange måter blei det de som representerte roligere aktivitetsformer som nådde frem og Rib-selskapet tonet senere ned sin aktivitet og forsvant fra stedet. En av aktørene på stedet forteller om en del krevende episoder i denne perioden, som han sier:

En del av de personene som besøkte Nyksund da var i gitte situasjoner litt ustabile. Det er lett å se for seg konflikter, når så mange forskjellige typer mennesker samlet seg der og oppfattet dette som et fristed. Klientellet er nå skiftet, akkurat som i en storby, men man måtte jobbe litt for skifte image. Nyksund er heller ikke et sted man jager folk, for man er på sett og vis avhengige av hverandre.

Også mellom næringsaktørene i Nyksund har det vært interessekonflikter. Blant overnattingsbedriftene har det vært til dels hard konkurranse i et marginalt marked. Ifølge en av mine informanter har det ikke nødvendigvis vært problemer å komme fra Tyskland å etablere seg i Norge, men heller motsetninger av mer profesjonell art mellom bedriftene i sin kamp om kundene:

Det er jo flere typer nordmenn her også, de som kommer sørfra uten tilknytning og de som kommer herfra. Og så er det jo andre også som er fra distriktet, men som ikke har slekt her.

For å ta et enkelt eksempel på de ulike, og kanskje motstridende interessene, er forsøket med å bygge opp Nyksund som en viktig "kulturarea" i Vesterålen. Kulturorganisasjonen Værrer har over tre sesonger i Nyksund forsøkt å bygge opp en multikulturfestival, med en rekke nye moderne kulturuttrykk. Denne strategien har helt klart båret med seg et motiv om å gjøre Nyksund til et spennende kultursted, med en internasjonal, modernistisk og urban profil. Nyksund Brygge, med museet og konsertarenaen med over 100 konsertarrangementer de siste årene er en annen slik aktør. Felles for disse aktørene er at de trekker mange mennesker til stedet, og derfor direkte og indirekte skaper muligheter for andre næringsaktører.

På den andre siden har andre aktører forsøkt å bygge opp stedet som et rekreasjonssted, med langt roligere tempo og støy enn hva for eksempel en festivalhelg innbyr til. Innenfor segmentene, yoga, friluftsliv, fiske, matservering og overnatting ønsker man å markedsføre stedets rolige omgivelser. Felles for begge retningene er at de begge henvender seg til et publikum, eller en kundegruppe utenfor selve stedet. Begge initiativene ønsker oppmerksomhet og vekst i Nyksund. I dette spenningsforholdet mellom to forskjellige, begrunnede identiteter eller drivkrefter, oppstår myten om en sydende kulturby ute i havet og samtidig myten om et rekreasjonssted hvor stillheten er satt i sentrum. Man kan i så måte stille spørsmål om det ikke er nettopp disse, og det finnes flere eksempler, som har skapt det pluralistiske og noe uoversiktlige identiteten eller stedsånden i Nyksund man kan få inntrykk av i dag.

En kulturarbeider på stedet har opplevd denne situasjonen slik:

Vi arrangerte blant annet festivaler der ute i tre år fordi vi mente at det var et udekket behov for kulturaktivitet i Nyksund på sommertid, men det var veldig frustrerende at de som etterspurte dette lokalt i Nyksund dro vekk når det endelig skulle avvikles festival. Frustrerende og ikke bo der slik at vi kunne engasjere de faste innbyggerne.

En annen kulturtilbyder har også opplevd lignende:

Vi har brukt et betydelig beløp på konserttrekkene de siste tre årene. Konsertene har vi lagt til Nyksund for å bygge et kulturelt image, for i neste omgang å kunne investere videre i stedet. Konsertene har høynet statusen for hele Nyksund og vi har hele tiden ønsket at også de andre aktørene skulle tjene penger på overnatting og matservering i tilknytning til våre aktiviteter. Men så annonseres det, og andre aktører legger sine tilbud i det samme tidsrommet – eller de holder stengt.

Som et bilde på disse motstridende interessene forteller flere av informantene om den hektiske sommeren med mange besøkende. Det kommer mange turister ut til Nyksund om sommeren, anslagsvis 23 000 i 2008 og noen flere i 2009, i følge undersøkelser gjort i forbindelse med utarbeidelsen av kommunedelplanen. Turistene er en ressurs, men mange hevder at stedet har en tålegrense for hvor mange som kan besøke stedet. I følge flere av fritidsbeboerne og andre som bor og oppholder seg der i dag, er den nådd. Selv blant de som lever av turister, er det yttret at man har nok besøkende, men at problemet er at disse ikke legger igjen nok penger når de er her.

En av de fastboende forteller:

Nå er det ikke så lang tid på året at dette foregår og jeg forstår at man må tjene penger på investeringene. Man trenger kunder, men Nyksund trenger ikke så mange av de som er her i dag. 80 % av de som kommer er bare her i en halv time og så reiser de igjen uten å legge igjen penger. Vi som bor her reiser ofte bort i sesongen.

Problemet for de fastboende og for feriehuseierne er at turistene beveger seg overalt. Man kan for eksempel oppleve at turister plutselig står på døra og vil inn, står klistret med ansiktet mot vinduet, eller trækker over dørhella. Noe av årsaken kan være at Nyksund har en historie om fraflytting og et rykte som sier at stedet er øde og besøkende tror det er gyldig enda.

Mennesker som bor på stedet er viktig, de er limet og grunnlaget for aktivitet i Nyksund. For turistnæringen er det derfor viktig å være bevisst denne balansen. De besøkende er det lite interessant å betrakte andre turister, man kommer for å oppleve autentisk menneskelig aktivitet på stedet.

6.2.3 Eksterne aktører - Oppkjøp av bygningsmassen

I 2009 ble store deler av bygningsmassen rundt havna kjøpt opp av Fri eiendom AS, ei investorgruppe fra Østlandet. Deres planer ble presentert både for kommunen og innbyggerne i Nyksund. Ideen var å utvikle leiligheter i bryggene. De har imidlertid ikke lyktes å selge bygningsmassen og de har i liten grad engasjert seg i stedet ut over det rent kommersielle. I 2012 møtte representanter for dette firmaet innbyggerne i Nyksund med to hovedbudskap: De hadde ikke lyktes å selge leiligheter på grunn av finanskrisa og de åpnet for at lokale kjøpere kunne overta bygningene for derigjennom å utvikle stedet.

I samtaler med dem, og gjennom uttalelser fra andre informanter registrerer jeg at det er liten grad av overlapping mellom fortellingene til disse utbyggerne og de som er på stedet i dag. En av de fastboende næringsaktørene uttaler:

Dette var et slags nytteløst prosjekt, og det var synd at det skjedde når det skjedde. Den gang var det stor interesse å benytte bryggene, stort sett i den stand de var, av de som allerede var her. Nå er de flyttet på grunn at de ikke hadde plass nok.

Potensialet for å trekke til seg de mer kreative menneskene uten store kapitalressurser fikk også begrensede muligheter. Disse bygningene er store og har ved flere anledninger blitt brukt til ulike kunst- og kulturprosjekter. En sentral kulturaktør sier dette:

Kanskje man burde annonsert i midt - Europa om at det var gratis kunstverksteder i Nyksund, hvis de bare vil komme og okkupere dem. Jeg tror stedet vil tjene på om det kommer en annen produksjon enn turisme. De fleste vil ikke reise til et sted fordi det er turister der. Det må skje noe utenom turistservicen.

Ut fra disse uttalelsene fremkommer det at det er en del motstridende interesser mellom kulturarbeiderne og de som eier og drifter de ledige lokalene. De økonomiske kreftene begrenser kunstnerens mulighet til å etablere seg i bygninger de tidligere kunne ha brukt, samtidig som de kommersielle kreftene undergraver imaget som kunst- og kultursted, som de selv presenterer Nyksund som i sine annonseringer. En kulturaktør, som var leietager i Nyksund fra 2001 forklarer utfordringene slik:

Vi flyttet motvillig, men i 2009 var boblen i eiendomsmarkedet vokst markant og forventningene til hva bygningene var verdt oversteg det som var realistisk for oss som var kulturarbeidere uten faste inntekter. Dette var bl.a på grunn av oppkjøpet til Fri Eiendom som signaliserte at her kom det ei større utvikling av stedet. Dette førte til at vi fant oss et hus i ei annen bygd i kommunen.

De aktørene som bor i Nyksund og samtidig driver bedrifter der er tydeligvis ikke bare opptatt av kommersialisering og turistifisering, men ønsker også en annen form for konstituering av sitt nærsamfunn:

Hvis fri eiendom hadde fått til investeringene sine for fem år siden hadde vi hatt 30 leiligheter med østlandsfolk som var i Nyksund i 3-5 uker i året. De hadde lagt ut båtene sine i havna og lagt beslag på det som vi i dag oppfatter som fellesområder. Det er klart at Nyksund hadde blitt annerledes en det pluralistiske og mangfoldige samfunnet vi ser i dag. Det er mange tilfeldigheter..

Steder vil alltid påvirkes av ulike grupper og være gjenstand for visjoner, strategier og planer. Stedsutvikling kan, som nevnt i innledningen av analysen, inngå også med utgangspunkt i andre interesser enn de økonomiske, men det vil alltid være økonomiske drivkrefter som viktige premisser. I dette tilfellet er det tydelig at de store, kommersielle aktørene hadde undervurdert stedets sosiale kapital, gjennom manglende relasjoner og nettverk til innbyggerne og de andre aktørene. De så også delvis sett bort fra den kulturelle kapitalen

stedet var i ferd med å få i forhold til hvilke livsstil og verdivalg mange av stedets innbyggere hadde tatt.

I samtalene med aktørene kan det synes som om at man ser et skille mellom de som bor eller har en slags tilknytning til stedet og de som kommer utenfra og utelukkende har engasjert seg i eiendomsutvikling. Det var få eller ingen av de lokale aktørene som støttet dette prosjektet. Som Røe (2010:314) påpeker i sin artikkel om Sandvika er også disse utbyggerne spesifikt opptatt av sitt prosjekt og ikke nødvendigvis hvordan stedet vil komme til å utvikle seg. Disse entreprenørenes motiv er lønnsomhet, og som mine informanter påpeker, ville Nyksund kanskje sett annerledes ut i dag om ikke den globale økonomien hadde påvirket den utviklingen investeringsselskapet hadde sett for seg.

Fortellinga om Nyksund kunne altså tatt en annen vending mot slutten av 2010 om investorselskapet hadde lyktes. I deres planer lå det an til ei større investering i ca 30 leiligheter rundt havna. Firmaet presenterte konkrete planer for å rydde opp i avløpsproblematikken, som pr i dag ikke er tilfredsstillende. I tillegg var planene om ei total opprustning av kailøpet og havna utenfor bryggene et godt prosjekt som ville komme fellesskapet til gode. Som Røe påpeker vil selskap som primært jobber med utbygging, være opptatt av å utforme sine prosjekter på en slik måte at også de som ikke er direkte involvert i prosjektene opplever dette som positivt. Dette for å skaffe seg et godt omdømme, eller lokal og kommunal goodwill som kan kom dem til gode i andre prosjekter. Når denne type gründere ikke lykkes raskt eller ikke har mulighet til å tenke langsiktig gevinst, vil de fleste forlate prosjektene uten større engasjement for lokalsamfunnet utenom å sikre seg at de får tilbake innsatsen. I dette tilfellet kan man også si at eiendomsselskapets kunnskap om de sosiale og kulturelle sidene ved Nyksund var mangelfulle og man vektla i liten grad effekten av de fysiske inngrepene og transformasjonen som ville prege hverdagslivet til aktørene på stedet. Røe og Vestby (2013:48) henviser her til Sandercock som hevder at man i planleggingen av steder må ha fokus på at steder skapes av mennesker, konstitueres av menneskelige praksiser og ytringer – og på denne måten gjør stedet levende.

6.3 Møtet mellom gründere og de kommunalt initierte prosjektene, makt- og meningsbærende prosesser

På samme måte som alle romlige prosesser som gjør at stedet har en tid-romlig dimensjon, genererer de også ulike stedsmeninger og er forbundet med makt i flg. Granås (2012). I de

kommunale prosessene i forbindelse med kommunedelplanarbeidet og senere reiselivs- og kulturprosjektene fremkom ulike stedsbilder ut fra hvilke aktører man snakket med. Enkelte forestillinger var dominerende, mens andre ideer og stedsinteresser ble mindre synlige. Bevisst eller ubevisst ble de ulike stedsmeningene formet og omformet gjennom planprosessen. I denne prosessen ble ulike strategiske initiativ for å befeste stedets nye identitet utviklet i en krysning med andre relasjonelle prosesser på stedet. (Granås (2012).

Øksnes kommune hadde, som vi viste til i kapittel 2 ingen overordnet politikk eller planer for hvordan stedet skulle utvikles før i 2009. I et sosiokulturelt perspektiv må man kunne definere kommunens rolle som en ekstern aktør, med stor makt og innflytelse til å skape endringer i lokalsamfunnet med sin stedsutviklings- og reiselivsstrategi. Som en sentral aktør er kommunen derfor med å påvirke hverdagsarenaen for flere enn de med økonomiske motiver. I følge Røe og Vestby (2013:44) rettes det kritikk mot at sentrale deler av stedsmarkedsføringen og - politikken retter seg mot de privilegerte gruppene, som for eksempel den kreative klassen og henviser til Floridas ideer. Mange mennesker tilhører ikke denne klassen og tar heller ikke del i de tilbud denne klassen genererer. Når det offentlige initierer denne type prosjekter vil man også kunne overse en stor gruppe aktører som dermed mister sin mulighet til innflytelse på beslutningsprosessene. I forhold til Nyksund kan man nevne eierne av feriehus som et eksempel på en slik gruppe.

I teoridelen henvises det til Bergsli (2005), som peker på hvordan tilrettelegging av fysisk og sosial infrastruktur må til for å tiltrekke seg nye økonomiske aktører og generere økonomisk vekst som en strategi i det postmoderne samfunnet. I tillegg til økonomiske virkemidler er også det fysiske miljøet, og stedets historie faktorer som fremmer livskvalitet, samt kommersielle og kulturelle tilbud viktig. Ved å vektlegge kultur- og servicefunksjoner, var den kommunale strategien å skape økonomiske ringvirkninger, bl.a gjennom aktiviteter som turisme, service og kulturindustri. Dette kan igjen oppleves som en trussel mot de aktørene som ikke ønsker en "strømlijnjeformet sørlandsby" eller som vil bruke stedet til rekreasjon.

Et problem med slike utviklingsprogrammer er at de ofte er frikoblet den lokale kontekst. Prosjektene er i første rekke rettet mot eksterne interesser, noe som kan virke fremmedgjørende lokalt. Innsnevringen av stedets sosiale sammensetning, hvor mindre kjøpsterke grupper tvinges ut av området på bekostning av kapitalsterke grupper, som noen av mine informanter hevder var tilfellet for en rekke kunstnere, vil også være et problem for planleggere som har politisk/økonomiske målsettinger.

For kulturentreprenørene som kom til Nyksund på tidlig på 2000-tallet var utfordringene å etablere nettverk og forståelser for sine prosjekter. Potensialet for at de skal lykkes med sine prosjekter er til stede, men det er enda uklart om man vil finne grunnlag for verdiskapning og videre utvikling av det gamle bygningsmiljøet. Det som synes mer avklart, er at det offentlige virkemiddelapparatet er langt mer risikovillige i Nyksund etter at de kommunale prosessene er gjennomført og de nye politiske vedtakene for stedsutviklingen er vedtatt.

Kramvig og Fosseli Olsen (2009) beskriver ulike faser i ei slik utvikling. For Nyksunds del er stedet pr i dag inne i fasen ”Temming eller teppefall”, som Kramvig og Fosseli Olsen kaller det. Ideene er utformet og begynner å få rasjonell politisk og økonomisk interesse. Gjennom ulike verdiskapningsprogrammer i offentlig regi, kommunale vedtak i forbindelse med reguleringsplaner, bebyggelsesplaner og kommunedelplanen, samt etablering av ny infrastruktur og sikring av vegen, er den mest krevende fasen for kulturentreprenøren nå startet. Det innebærer møter med rasjonelle økonomiske institusjoner og de krav disse representerer. I møte med rasjonelle beslutningstakere foregår ei ”temming” og redefinering av ideer og prosjekter for å tilpasse seg en verden kulturentreprenørene ofte ikke kjenner. Kramvig og Fosseli Olsen kaller disse møtene for ”ikke – møter”. Entreprenøren møter et virkemiddelapparat som verken er tilpasset deres kunnskap, kompetanse eller visjoner. Virkemiddelapparatet er bygget opp omkring økonomiske modeller og byråkratiske regelverk. Dette fører igjen til at kulturentreprenørens ”luftige og flyktige verdier” ikke alltid innfrir forventningene og kravene fra det økonomisk- rasjonelle virkemiddelapparatet. I ytterste konsekvens taler man ikke om kulturnæringer, men om at kultur blir annektert av næring. Paradokset blir at mangel på motsetninger begrenser muligheten til å utfordre forståelseshorisonter, identiteter og verdier. Artikkelforfatterne advarer mot at rasjonelle aktører, overviner entreprenørenes begjær etter nyskaping og utvikling av annerledes steder, som igjen kan være med å påvirke det særpreget og de fysiske omgivelsene et sted der i ferd med å utvikle. I dette tilfellet er byråkrater og politikere, både fra kommune og fylkeskommune sterkt involvert. Det samme er ulike aktører fra virkemiddelapparatet.

De kommunikative prosessene som ble gjennomført både i det politiske miljøet og ikke minst blant innbyggerne fikk i evalueringsmøtene god mottagelse og ble av flere betegnet som en god ”øvelse i samhandling”:

Prosjektprosessene som ble kjørt med stor deltagelse fra aktørene i Nyksund fikk naboer som ellers hadde lite med hverandre å gjøre til å få større forståelse for

hverandre. Man gikk inn i prosjektene og fikk etablert en forståelse for hva som var felles utfordringer, og diskuterte de store spørsmålene for stedet.

Forventningene til kommunens rolle, samt de eksterne konsulentene, var i utgangspunktet noe reservert og til tross for positive tilbakemeldinger på evalueringsmøtene var tilbakemeldingene fra mine informanter noe varierende:

Jeg tror det har vært veldig viktig at det kom noen utenfra, fra kommunen, enn at det skulle være noen internt. Det har jo alltid vært sånn at man har hatt en felles fiende i kommunen, men nå var det noen som gikk inn og aktivt bidro. Jeg tror mange er redd for maktpersoner og andre som ønsker å ta stor plass i Nyksund. Det henger igjen med eierskapet. Alle føler at dette er "Min plass".

En annen informant, som er næringsutøver, uttalte lettelse over at kommunen etter så mange år bidro til å utforme en klarere politikk for stedet:

Når da kommunen gjennom planene anerkjenner at stedet har en verdi, er nok dette en lettelse for oss som ønsker å bo der og spesielt for de som ønsker å drive næring.

Disse uttalelsene står i kontrast til andre informanter, som i etterkant av kommunens initierte prosjektprosesser var med og tok initiativ til nye interne møter mellom aktørene og i tillegg engasjerte seg i nye fellesprosjekter uten kommunal medvirkning:

Da kommunen ikke lengre var med, i omgang to, da det private initiativet til møtene kom uten kommune og konsulenter, da var det på en måte likevekt. Det var ingen som styrte de andre.

Stedsutvikling som tar sikte på å endre de strukturelle rammene for hverdagslivet vil i følge Røe og Vestby (2013) ofte være et resultat av at enkelte fortellinger får dominere. De aktørene som er på "innsiden" av disse prosessene får dermed legge premissene for utviklinga, mens de på "utsiden" vil føle seg fremmedgjort i forhold til endringene. Dette underbygges av en annen informant:

Møtet som kom i gang etter initiativ lokalt etter møtene vi hadde med kommunen var veldig "hands on" med praktiske og mulige oppgaver. Det vi gjorde, satte i gang latter og engasjement og det ble i seg selv en start på nye allianser. Folk fikk konkrete planer og egne ideer å jobbe med.

Flere informanter gav også uttrykk for at enkelte aktører får dominere i denne typen prosesser og at maktforholdene alltid vil være ulike:

Når man har hadde disse møtene, både offisielle og uoffisielle er det alltid noen som gjør seg mer gjeldene enn andre og de får definere sannheten, mens andre trekker seg ut av diskusjonene.

Oppsummering

Stedsinteressene i Nyksund kan karakteriseres som mangfoldige og uensartet. Som nevnt, har den stadige utskiftingen av aktører med såpass ulike motiv for å slå seg ned der, gjort det vanskelig å konstituere et sivilsamfunn hvor man finner tydelige retninger for dette. Jeg drister med likevel til å oppsummere noen trekk. For det første eksisterer det interesser med en sterk historisk tilknytning til Nyksund. Disse aktørene har i liten grad engasjert seg i innflytternes aktiviteter. For det andre beskriver mange informanter at mennesker som bor der i kortere perioder ofte vender tilbake og stadig identifiserer seg med stedet, en slags fellesskapsfølelse, eller ankerfeste som Harvey (1996) viser til. For det tredje er likheten med storbyen slående, med få etablerte sosiale strukturer og tette relasjoner. Et fjerde trekk er fraværet av sosiale kontrollmekanismer, hvor man kan se at individualister og mennesker som ikke ønsker å leve et vanlig A-4-liv på godt og vondt har blitt tiltrukket av Nyksund. Et annet viktig trekk er de ulike interessene, både økonomiske, politiske og livsstilsrelaterte som sirkulerer i forhold til hvilke utviklingsretning Nyksund skal ha.

Slik stedet fremstår i dag kan man si at der alltid vil være motkrefter og drivkrefter aktivert. Gjennom eksemplene ovenfor har jeg forsøkt å avdekke det komplekse flerstemmige og uavklarte med stedet uten dermed å ta stiling til at noen hadde rett eller galt, men heller å kaste lys over ulike virkninger de ulike stedsrepresentasjonene har hatt. Som nevnt i teorikapittelet sirkulerer det ulike fortellinger og fortolkninger om Nyksund. Både subjektive og mer kollektive forståelser driver stedet fremover, selv om hver enkelt aktør kan være ubevisst dette, i følge Røe(2010:306). De siste årene har imidlertid befolkningen økt og med dette er nye institusjonaliserte samhandlingsmønstre i ferd med å ta form. Beskrivelsen av dagliglivets ritualer bekrefter dette.

Kapittel 7. Forklaringer og betingelser for at det ikke-moderniserbare fiskeværet har skiftet karakter til postmoderne "turistvær"

I denne studien har jeg pekt på årsaker og sammenhenger som til sammen har bidratt til å transformere det "ikke-moderniserbare" fiskeværet Nyksund, slik man så det på 70-tallet, til det postmoderne "turistvær" det er i ferd med å bli i 2013. Innledningsvis stilte jeg spørsmålet: Hvorfor har dette skjedd. Hvordan har Nyksunds image endret seg så radikalt? Jeg skal her forsøke å antyde noen forklaringer.

I historien om Nyksund finnes det for det første noen materielle og historiske realiteter som må legges til grunn for at stedet fikk så store problemer som det fikk. Allerede på 50-tallet pekte havneforhold og trålerdrift i retning av Myre, og det var et stort bortfall av fremmedfiskere i Nyksund. En betydelig andel som befolket stedet har vært tilreisende i sesongene, noe som også har vært spesielt for Nyksund som fiskevær historisk. På 50 og 60 tallet forsvant mange av disse fordi de fant bedre rammevilkår, bl.a på Myre. Det var også dårlig plass til å ekspandere, og løsningen var på kort sikt pelsdyreventyret på 50-60 tallet. Med andre ord, endringen i materiell basis og global økonomi har vært avgjørende for denne utviklinga.

I følge Nyseth (2013) følger gjerne en type endring til nye endringer. Gjennom avvikling av tradisjonell næringsdrift og etablering av nye, følger nye sosiale praksiser som i sin tur kan lede til en kulturell omstilling. Dette er en viktig forklaring på hvorfor historien endret seg etter 2000-årsskiftet. Under Nyksundseminaret i september 2012, hevdet Røvik:

Her snakker vi om utviklinga av Vesterålen, med klare postindustrielle trekk, som er blitt veldig tydelig.

Konkret kan man nevne at den omfattende filetindustrien stort sett er historie, regionen har fått flere høyt utdannede folk, friksjonsfri flyt av ideer og påvirkning utenfra. Man kan i dag langt lettere revitalisere steder som Nyksund med en annen og ny type produksjon og virksomhet, kunst, seminarer, konsulentvirksomhet og kafe og restaurantdrift. Som Massey påpeker i Aspen og Pløger (1997), vil den globale økonomien og de teknologiske fremskrittene være en viktig faktor for å sette i gang bevegelse og endre vår forståelse av rommet. For Nyksunds del resulterte det raske, men likevel gradvise bortfallet av sosiale strukturer og stabile aktører i perioden etter flyttevedtaket, i manglende kreativitet og gründervirksomhet. Trond Larsen, medforfatter av Nyksundutredninga (1978) forteller:

Da vi arbeidet med utredinga i på 70-tallet, var vi på langt nær kommet i gang med den postindustrielle tenkinga. Skulle vi få liv i Nyksund måtte det skapes ”ordentlig arbeid” og dette tror jeg også preget Nyksund og tenkinga rundt Nyksund i mange år etterpå.

På bakgrunn av dette kan man si at skifte i fortellinga også reflekterer endring i en del kulturelle realiteter som klart knyttes opp mot Masseys teori om tid-rom kompresjon. Kunstkafeer, caffelatte og yoga var definitivt ikke et fremtidsprodukt for Nyksund på 70 og 80-tallet.

Det er også andre forklaringer og betingelser om endringer. Den andre forklaringa har med tid å gjøre. Grunnleggende oppfatninger om et sted kan ikke skifte over natta, som Massey beskriver i sin teori om a global sence of place, underbygger dette. Forståelse av stedets egenart konstrueres å rekonstrueres både innenfra og gjennom de forbindelser stedet har med ”verden utenfor” Det har det gjort i Nyksund - og det har gått rimelig fort de siste ti årene. Det trengs likevel tid for at rådende oppfatninger om et sted skal kunne fortrenses og erstattes av nye impulser. Like viktig er kanskje tilgangen på glemsel og fortrenning. Man må kunne fortrenge de gamle fortellingene, de må ikke ha for sterke representanter - og det må gis plass til nye.

I følge Røe og Vestby (2013) kan man ikke bare beskrive et sted ut fra hvordan det er i dag. Et sted er også preget av sin fortid og sine fremtidsmuligheter. Ulike aktører vil tolke stedet ut fra hva det har vært, men også fokusere på konstruksjonsprosessene som er tilbakelagt og vil komme. Tilsynelatende objektive kjennetegn ved stedet, som stedets materielle struktur, erfaringer, minner og følelser vil oppfattes forskjellig. Når disse erfaringene filtreres gjennom sosial interaksjon, samtaler eller andre prosesser, vil noe inkluderes i fortellingen mens noe vil ekskluderes. På denne måten konstrueres stedet.

For å illustrere skifte i fortellinger skal jeg referere et tidsbilde fra 1978 som i følge Røvik og Larsen var den dominerende fortellingen den gang:

Det var stor forskjell fra 1970 til 78, i den forstand at klima og normer for tenkning om utkant og distrikt var blitt forandret. Mot slutten av 70-tallet var distriktsproblematikken en rådende diskurs, spesielt sett opp mot EEC kampen. Betingelsene for utkantene ble derfor diskutert og problematisert på nasjonalt nivå i større grad utover 70 tallet enn tidligere, ikke minst på grunn av Ottar Brox bidrag i den nasjonale diskusjonen som også pågikk.

Det var andre tidsbilder som også var rådende. Filetindustrien gikk fortsatt så det suste. Ingen postindustrielle tanker om fiskerindustriens forgjengelighet hadde festet seg. Ingen tenkte

tanken. I dag vet vi at dette skjedde på nok så dramatisk vis. Nyksundutredninga (1978) underbygger også hvordan Øksnesværingene så på Nyksund:

Vi fant at de fleste var positive for en eller annen form for bevarende innsats i Nyksund. De var opptatt av tap av materielle verdier som preget stedet. Men det var ingen som hadde en kulturhistorisk begrunnelse.

Det var med andre ord ikke viktig for folk å ta vare på Nyksund som et monument over et konvensjonelt fiskevær eller å ta vare på de innsikter eller erfaringer som ligger i flere hundre års historie. Dette var det ingen som fokuserte på, men tap av materielle verdier, det ville man unngå. Dette er også en indikator på at man var langt unna en postmoderne retning.

For det tredje. Selv om det er klare brudd i fortellingen og de rådende oppfatningene av stedet over tid, er det mange kontinuerlige elementer som binder sammen samtid og fortid. Dette er en betingelse for at et dødt sted, eller et dødt samfunn skal gjenopplives. Røviks refleksjon om ”Fiskeværrets død” utfordrer nok en myte om Nyksund:

Her er den rådende oppfatningen kanskje ikke helt troverdig, ikke fordi spørsmålet om Nyksund i dag er et levende samfunn, men kanskje var stedet aldri helt dødt, men bare midlertidig svimeslått?

Et samfunn og en by som tømmes for folk så fort, kan kanskje være i live, spesielt på bakgrunn av måten tømningen av stedet skjedde på. Det var uvanlig, siden det skjedde så raskt. Man kan kanskje likevel si at en tom, raskt fraflyttet by fremdeles kan være et samfunn. Identiteten og relasjonene er der, de er bare midlertidig satt ut av drift og kan raskt reetableres eller utvikles. Når folks opplevelse av et sted endres på en slik måte at det oppfattes som et annet sted, kan dette også begrunnes med mentale omstillingsprosesser. Stedsutviklingen bygger ikke bare på økonomiske, fysiske eller materielle endringsprosesser, men også på symbolske og identitetsmessige forhold, ifølge Nyseth (2013)

Røvik utdyper dette på Nyksundseminaret:

Jeg tror ikke det finnes så mange eksempler på slike tomme byer. Det er derfor noe spesielt tiltrekkende med en tom by. Mye mer enn en halvfull by. En tom by roper etter forklaringer.

Det er en slags dramaturgi i det faktum at byen er tom, at den trekker til seg folk. En fascinasjon og en motivasjon for å etablere seg der. Så kan man kanskje hevde at et tømt Nyksund fra 70- til litt ut på 80-tallet var en viktig forutsetning for at den skulle bli fylt opp igjen, og i ett større perspektiv; i lys av de fraflyttings- og demografiske prosesser vi ser ellers i Nord- Norge ville et så avgrenset geografisk sted som Nyksund være lettere å fylle opp igjen

enn den utarmingene vi ser i dag andre steder, såkalte uttynningssamfunn, som vi ofte ser i fjordene. Der er tilflytting og fraflytting stoppet opp, fødsler har opphørt av naturlige grunner med forgubbing som konsekvens. Stadig flere hus tømmes og man ser en gradvis utarming. Slike samfunn har vesentlig dårligere kår for å bli revitalisert enn en svimeslått by som Nyksund som gjennom de siste 15 årene er i ferd med å våkne til live igjen.

7.1 Oppsummering og avslutning

Et viktig analytisk poeng i denne oppgaven er at Nyksund ikke har reetablert seg som en følge av en styrt, byråkratisk og planlagt prosess, men mer som følge av tilfeldigheter, kreativitet og protest

Nyksund ble på mange måter avfolket som en konsekvens av en romlig reorganisering. Granås, (2012). Opprinnelig fungerte stedet som fiskerihavn, servisehavn og som havn for lokale fiskere. På grunn av både teknologiske fremskritt og statlig sentraliseringspolitikk, som ingen av Nyksunds beboere hadde direkte kontroll over, tapte stedet sin status og mye av sitt eksistensgrunnlag. Når denne romlige organiseringen ble brutt opp, var stedet på kort sikt ikke i stand til å agere innenfor sine egne sosiale strukturer. Som jeg har nevnt i teorikapitlet avspeiles dette i at de grupper eller områder som har stor bevegelse og kontroll, også kan bidra med å svekke innflytelsen for andre, slik som Myre overtok en rekke av de funksjonene Nyksund hadde hatt. Når Nyksund nå er i ferd med å revitaliseres, eller transformeres om man vil, krysser sosiale og romlige prosesser som danner nye strukturer. Granås,(2012:26). Den globale økonomien, behovet for rekreasjon og fritid, samt det faktum at verden er blitt ”mindre”, har åpnet for nye muligheter innenfor andre næringer som de ulike kulturnæringer og reiseliv representerer.

Det stadig skiftende aktørbildet og de ulike relasjonene er i samspill med hverandre med på å videreutvikle og konstituere et sted som man i utgangspunktet trodde var dødsdømt. I tråd med Doreen Masseys teori om ”a global sence of place” kan det hevdes at Nyksund nå er i ferd med å gjenoppstå som et åpent, flytende sted hvor dynamikken mellom gamle historier og nyere stedsbilder, ulike entreprenører og aktørers stedsbruk og stedsinteresser, samt tilsynelatende fremvekst av sosiale strukturer skaper nye relasjoner og konstituerer stedet på en ny måte.

I et sosiokulturelt perspektiv dannes, reproduseres og transformeres steder gjennom sosiale og kulturelle prosesser. De sosiale relasjonene og hverdagspraksisene involverer ulike aktører og

gir stedet mening. Skal et sted som Nyksund lykkes med sin transformasjon, blir det derfor viktig at alle opplever at de har mulighet til å delta i denne prosessen. Stedets praksis bør være en trygg ramme og et viktig element i menneskenes livsverden hvis det skal være et mål å oppnå en felles identitet og ei felles utvikling av stedet. Derfor bør både det politisk-økonomiske, det sosiale og det kulturelle perspektivet trekkes inn for å forstå Nyksund i dag.

8 Referanser

Album,D.,Nordli Hansen,M.,Widerberg,K.(red.).2010. *Metodene våre. Eksempler fra samfunnsvitenskapelig forskning*.Oslo:Universitetsforlaget

Album,D.,Nordli Hansen,M.,Widerberg,K.(red.).2010. *Metodene våre. Eksempler fra samfunnsvitenskapelig forskning*.Oslo:Universitetsforlaget

Aspen,A., Pløger,J.(red.)1997..*På sporet av Byen. Lesninger av det senmoderne Byliv*. Oslo:Spartacus Forlag A/S

Berg, N., Dale, B., Lysgård, H., Løfgren, A. 2004. *Mennesker, steder og regionale endringer*. Trondheim: Norges forskningsråd. Tapir akademisk forlag.

Berg,N., Dale,B. 2004. ”Sted - begreper og teorier s 39-60”. Berg, N., Dale, B., Lysgård, H., Løfgren, A. *Mennesker, steder og regionale endringer*. Trondheim: Norges forskningsråd. Tapir akademisk forlag.

Bergsli,H 2005. ”Entreprenørpolitikk og byutvikling,” s 87 -121. Aspen, J. (red.). *By og byliv i endring, studier av byrom og handlingsrom i Oslo*. Oslo: Spartacus.

Cruickshank, J. og Lysgård, H.K. (2013): Diskursanalyse som kunnskapsgrunnlag for stedsutvikling. I: Anniken Førde, Britt Kramvig, Nina Gunnerud Berg og Britt Dale (red): Å finne sted. Metodologiske perspektiver i stedsanalyser. Trondheim: Akademisk forlag.

Farner, A. 2008. *Verksted som verktøy*, Oslo:Kommuneforlaget

Førde,A., Dale,B., Berg,N., Kramvig,B.(red): 2013. *Å finne sted –metodologiske perspektiver i stedsanalyser*. Trondheim: Akademia forlag

Gunnerud Berg, N., Dahle,B., Lysgård,H., Løfgren,A. (red) 2004.*Mennesker, steder og regionale endringer*. Trondheim: Tapir akademisk forlag.

Johannessen, A.,Tufte, P., Christffersen, L. 2010.4.utgave. *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag

Larsen,T., Røvik,K m fl. (1978): *Nyksundutredninga*. Nordland fylkeskommune. Bodø

Nyseth, T., Granås, B. 2007. ”Kap 11”. Nyseth, T., Førde, A., Jentoft. S., Bæreholdt, J. (red.). *I disiplinenes grenseland*. Oslo : Fagbokforlaget

Olsen, E., Kramvig, B.2009. ”Kultur som næring – møter som sammenstøter?” *Magma 0909*.

Repstad, P ,Red. 2004: *Dugnadsånd og forsvarsverker: tverretatlig samarbeid i teori og praksis*. 2. utgave. Kap 8. Oslo: Universitetsforlaget.

Røe, P.,Eindheim,F., Schmidt,L.(2002): *Sandvika i støpeskjeen – en sosiokulturell analyseav stedsutvikling*. Oslo: NIBR-rapport 2002.14.

Ruud, M., Brattbakk, I., Røe, P., Vestbye, G. 2007. *Sosiokulturelle stedsanalyser. Veileder*. Akershus fylkeskommune.

Sennett, R 1977. "The Grid s129 - 155", Aspen, J., Pløger, J. (red.) *På sporet av byen. Lesninger av senmoderne byliv*; oversatt av Knut Ove Eliassen og Ragnar Braastad Myklebust. Oslo: Spartacus.

Wadel, C. 1991. *Feltarbeid i egen kultur*. Flekkefjord: Seek a/s

Øksnes bydemuseum. (udatert): *Guidemanual -notat*

Øksnes historielag. (1981:45-46): *Leddiken - årsskrift for Øksnes historielag*. Myre

Øksnes historielag. (1994:21:38): *Leddiken - årsskrift for Øksnes historielag*. Myre

Øksnes historielag. (2004:47-48): *Leddiken - årsskrift for Øksnes historielag*. Myre

Øksnesavisa (25.05.12)

Øksnes kommune (2011): *Den verdifulle kystkulturen i Øksnes – Kystkultur på yttersida*. Kommundelplan. Myre: K-sak 44/11

Øksnes kommune (2011): *Kommuneplanens samfunnsdel*. Myre: K-sak 28/11

Aase, T.H., Fossåskaret, E. 2010. *Skapte virkeligheter. Om produksjon og tolkning av kvalitative data*. Oslo: Universitetsforlaget